

STADSARCHEOLOGIE GENT

Archeologienota projectcode 2017I150

Verantwoordelijke uitgever: Stad Gent – De Zwarte Doos – Stadsarcheologie Gent
Dulle-Grietlaan 12, 9050 Gentbrugge, stadsarcheologie@stad.gent, tel. 09 266 57 60 - fax 09 266 57 87

Inhoudstafel

Deel 1: Privacyfiche bureau-onderzoek

Deel 2: Verslag van resultaten bureau-onderzoek

2.1 Colofon

2.2 Samenvatting

2.3 Beschrijvend deel

- 2.3.1 Administratieve gegevens / technische fiche
- 2.3.2 Juridische context
- 2.3.3 Onderzoekskader
- 2.3.4 Ruimtelijke situering
- 2.3.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief
- 2.3.6 Archeologisch potentieel
 - 2.3.6.1 Methode en onderzoeksvragen
 - 2.3.6.2 Fysisch geografische situatie
 - 2.3.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen
 - 2.3.6.4 Archeologische indicatoren
 - 2.3.6.5 Verstoringshistoriek

2.4 Assessmentrapport

- 2.4.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens
 - 2.4.1.1 Geologie
 - 2.4.1.2 Bodem
 - 2.4.1.2.1 Bodemtypes*
 - 2.4.1.2.2 Bodem, bodemerosie en bodemgebruik*
 - 2.4.1.3 Topografie en hydrografie
- 2.4.2 Gekende archeologische waarden
 - 2.4.2.1 Historisch onderzoek
 - 2.4.2.2 Cartografische gegevens
 - 2.4.2.3 Beschrijving van de gekende archeologische waarden
 - 2.4.2.4 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader
- 2.4.3 Interpretatie onderzochte gebied
- 2.4.4 Verwachting t.o.v. archeologisch erfgoed

2.5 Relevante bibliografie

2.6 Bijlagen

2.6.1 Plannenlijst

2.6.2 Fotolijst

Deel 3: Programma van maatregelen

3.1 Administratieve gegevens / technische fiche

3.2 Synthese

3.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

3.3.1 Zone 1: gemotiveerd advies en programma van maatregelen voor archeologisch onderzoek

3.3.1.1 Impactbepaling

3.3.1.2 Gemotiveerd advies

3.3.1.3 Programma van maatregelen

3.3.1.3.1 Randvoorwaarden

3.3.1.3.2 Wetenschappelijke doelstellingen

3.3.1.3.3 Opgravingsstrategie, -methode en –technieken

3.3.1.3.4 Criteria behalen onderzoeksdoel

3.3.1.3.5 Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen

3.3.1.3.6 Timing

3.3.1.3.7 Kostenraming

3.3.1.3.8 Actoren

3.3.1.3.9 Risicofactoren

3.3.1.3.10 Archeologisch ensemble

3.3.2 Zone 2: gemotiveerd advies en programma van maatregelen voor archeologisch onderzoek

3.3.2.1 Impactbepaling

3.3.2.2 Gemotiveerd advies

3.3.2.3 Programma van maatregelen

3.3.2.3.1 Randvoorwaarden

3.3.2.3.2 Wetenschappelijke doelstellingen

3.3.2.3.3 Opgravingsstrategie, -methode en –technieken

3.3.2.3.4 Criteria behalen onderzoeksdoel

3.3.2.3.5 Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen

3.3.2.3.6 Timing

3.3.2.3.7 Kostenraming

3.3.2.3.8 Actoren

3.3.2.3.9 Risicofactoren

3.3.2.3.10 Archeologisch ensemble

3.3.3 Zone 3: gemotiveerd advies en programma van maatregelen voor archeologisch onderzoek

3.3.3.1 Impactbepaling

3.3.3.2 Gemotiveerd advies

3.3.3.3 Programma van maatregelen

3.3.3.3.1 *Randvoorwaarden*

3.3.3.3.2 *Wetenschappelijke doelstellingen*

3.3.3.3.3 *Opgravingsstrategie, -methode en –technieken*

3.3.3.3.4 *Criteria behalen onderzoeksdoel*

3.3.3.3.5 *Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen*

3.3.3.3.6 *Timing*

3.3.3.3.7 *Kostenraming*

3.3.3.3.8 *Actoren*

3.3.3.3.9 *Risicofactoren*

3.3.3.3.10 *Archeologisch ensemble*

3.3.4 Zone 4: gemotiveerd advies en programma van maatregelen voor archeologisch onderzoek

3.3.4.1 Impactbepaling

3.3.4.2 Gemotiveerd advies

3.3.4.3 Programma van maatregelen

3.3.4.3.1 *Randvoorwaarden*

3.3.4.3.2 *Wetenschappelijke doelstellingen*

3.3.4.3.3 *Opgravingsstrategie, -methode en –technieken*

3.3.4.3.4 *Criteria behalen onderzoeksdoel*

3.3.4.3.5 *Criteria voor uitstel onderzoekshandelingen*

3.3.4.3.6 *Timing*

3.3.4.3.7 *Kostenraming*

3.3.4.3.8 *Actoren*

3.3.4.3.9 *Risicofactoren*

3.3.4.3.10 *Archeologisch ensemble*

3.4 Bijlage

3.4.1. Plannenlijst

Deel 2: Verslag van resultaten bureau-onderzoek

2.1 Colofon

Titel: Bibliotheekstraat, Baudelohof

Auteurs: Marie-Anne Bru

Projectnummer: 20171150

Opdrachtgever: Stad Gent (Groendienst)

Botermarkt 1

9000 Gent

Projectleiding: Stadsarcheologie Gent

Erkend archeoloog: Marie-Anne Bru, OE/ERK/2015/00012

Datum: 13-20 september 2017

Wettelijk depotnummer: D/2017/0341/17

Stad Gent – De Zwarte Doos – Stadsarcheologie
Dulle-Grietlaan 12
9050 Gentbrugge
09/2665760
stadsarcheologie@stad.gent

2.2 Samenvatting

De reden voor de opmaak van deze archeologienota is een uitbreiding/aanpassing van het projectgebied ten opzichte van de eerder bekrachtigde archeologienota Bibliotheekstraat, Baudelohof (2016G122). Het gaat om de toevoeging van de Baudelokaai tot aan de Steendam.

Algemeen kan gesteld worden dat met dit bureau-onderzoek gepoogd is een antwoord te formuleren op het belang van het terrein voor de ontwikkeling van dit deel van Gent en of er nog eventuele relevante sporen van de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie op het terrein zouden bewaard zijn. De totale oppervlakte van het project beslaat circa 21958 m². Het gaat om de volledige heraanleg van de Baudelohof. Het bureau-onderzoek kaderde in de onderzoeksvragen naar de landschapshistoriek van het terrein voor/tijdens/na de abdijtuin; de gebruiksevolutie; naar de kennis over de verschillende Leie-armen/grachten in de Waterwijk en haar bewoning; naar de kennis over het bouwblok tussen Steendam en Sint-Jansgracht én de voormalige Sint-Jorispoort evenals naar het archeologische potentieel en het belang van deze zone binnen de ontwikkeling van de stad Gent. Uit onderstaande nota blijkt dat de combinatie van het archeologische verwachtingspatroon afhankelijk van de zone in het projectgebied en de impact van de geplande ingrepen in het bodemarchief nopen tot verschillende zones met een verschillende archeologische aanpak (Zone 1, Zone 2, Zone 3 en Zone 4).

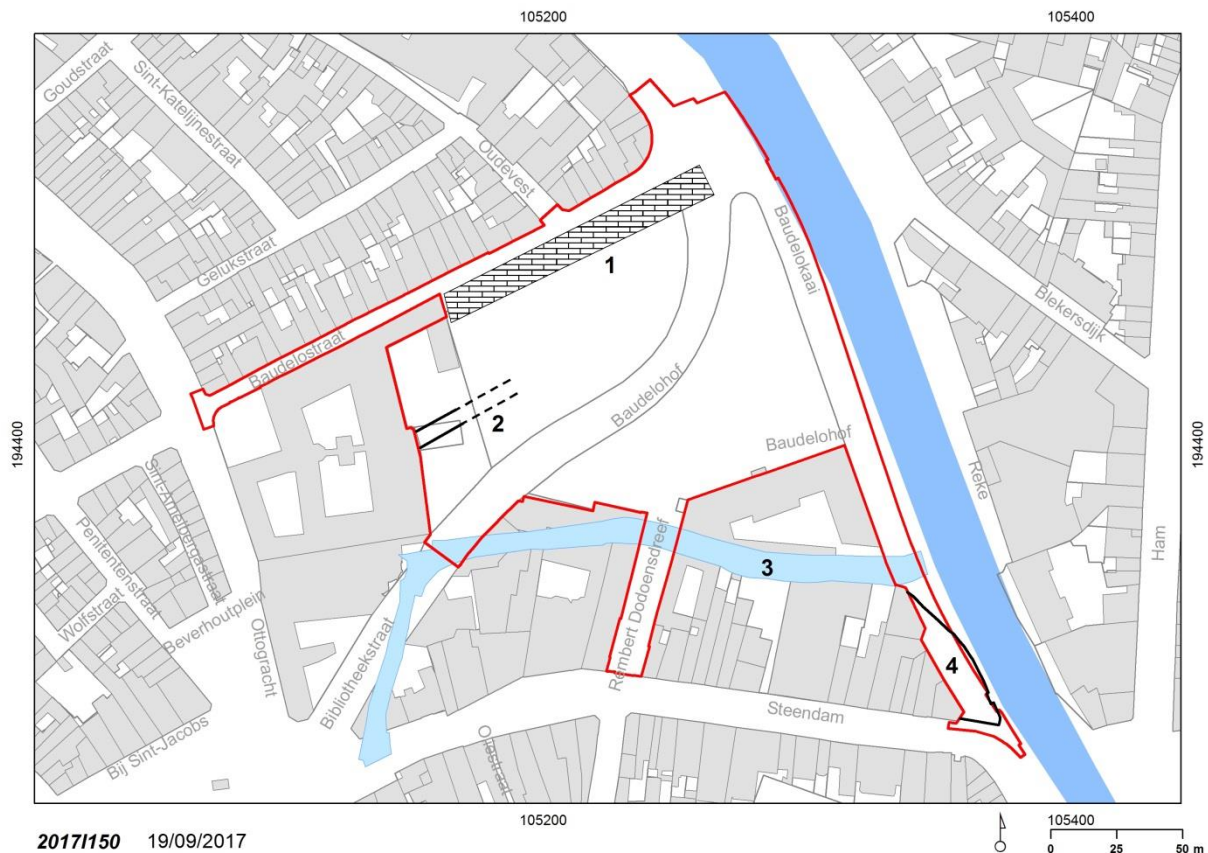
Het projectgebied situeert zich in de Gentse Waterwijk een deel dat in 1213 onderdeel werd van de stad Gent, in een zone die landschappelijk gekenmerkt werd door de loop van de Leie, haar diverse grachten en de latere gekanaliseerde vaardekens. De Baudelohof kenmerkt zich qua historiek door een voormalige abdijtuin die later onderdeel werd van een plantentuin voordat het een publiek park werd. De strook langs de Baudelostraat kent op cartografische bronnen vertrekkende van het Panoramisch Gezicht op Gent, 1534, bebouwing aan weerszijden. De Waterwijk ten noorden van de Baudelostraat werd op het einde van de 13de en in het begin van de 14de eeuw door de stad in kleine cijnspercelen verdeeld waardoor een dichte bebouwing ontstond. In de projectzone (Zone 1) waar een afscheidingsmuur tussen het woonerf en het park wordt aangelegd en het bodemarchief tot ca. 1 m wordt verstoord, zijn in verschillende historische fasen kleine huizen te herkennen die in de 18de eeuw verdwijnen en opgenomen worden in de abdijtuin. Later, in de tijd van de botanische tuin, worden in die zone serres en strak gealigneerde plantenperken aangelegd.

Het oostelijke deel (Zone 2) van het projectgebied omvat de kaaimuren langs de Leie. De kaaimuren zullen verlaagd worden en over een ca. 36 m brede en 28 m lange zone zal het maaiveld 1,5 m worden verlaagd om zittrappen te creëren langs de Leie. Over het terrein liepen in het verleden twee voormalige grachten van de Leie die later een gekanaliseerd verloop kenden om in de 17de eeuw overwelfd te worden en op het einde van de 19de-begin 20ste eeuw gedempt te worden. De precieze loop van het Baudelovaardeken op het projectgebied is niet gekend, op het deel na dat bij archeologisch onderzoek in 2014 aan het licht kwam en later is overbouwd door één van de vleugels van de abdij.

Een derde zone is gesitueerd in het zuidwesten van het projectgebied en dit ten oosten van de Baudelokapel. Projecties leren dat in deze zone waar een bufferbekken wordt voorzien, de kaaimuren kunnen aangesneden worden van wat ooit de Sint-Jansgracht is geweest, één van de gekanaliseerde Leie-armen tussen Steendam en Waterwijk.

Het deel van de Baudelokaai dat toegevoegd is aan het oorspronkelijke projectgebied (Zone 4) situeert zich daar waar tot begin 20ste eeuw een deel van het bouwblok geënt op de Steendam stond. De bestaande gemengde riool zal hier vervangen worden door een gescheiden stelsel. De oorspronkelijke landweg die zeker teruggaat tot de 13de eeuw, kent volgens het reeds uitgevoerde archeologische onderzoek aan de Bibliotheekstraat zeker bebouwing vanaf de 14de eeuw. Op de gekende iconografie

gaat de bewoning steeds om huizen langs de straat met open achtererven. Op de 19de-eeuwse kadasterplannen is dit bouwblok ondertussen dichtgegroeid. In het verlengde van de Steendam stond de oorspronkelijke brug over de Leie voorafgegaan door de Sint-Jorispoort, onderdeel van de 12de-eeuwse omwalling. Van deze poort zijn enkel 16de-eeuwse afbeeldingen gekend.

Plan 1: Synthesepan op basis van het assessmentrapport met 1) de locatie van de bewoning langs de Baudelostraat op basis van het primitief kadaster; 2) het opgegraven Baudelovaardeken en zijn richting op de speelplaats van de school; 3) de loop van de Sint-Jansgracht op basis van het primitief kadaster; 4) het verdwenen deel van het bouwblok langs de Steendam (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Er is geen kaart met afbakening van zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is. Op de opgegraven zone na, op de speelplaats, is het niet eenduidig op te maken of er in de rest van het projectgebied geen archeologisch erfgoed aanwezig is. Wel is voor de rest van het projectgebied geoordeeld dat de geplande verstoringen geen eventueel archeologisch erfgoed zullen vernietigen.

De eerder vooropgestelde onderzoeksvragen werden afgetoetst aan de informatie die de bureaustudie opleverde.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?*

De bestaande bronnen, in casu historische, archeologische en cartografische, leren over het archeologisch potentieel van de hele Baudelohof. Doch deze informatie moet uit elkaar getrokken worden in verschillende zones. Met een bewoningshistoriek in het noorden langs de Baudelostraat; een tuinhistoriek quasi volledig over de hele hof; een grachtensysteem doorheen het areaal waarvan de volledige precieze loop niet gekend is en bewoning langs de Steendam die eindigde in een

stadspoort en brug over de Leie. De diepte van het bewaarde archeologisch potentieel is niet gekend. In het kader van het opgegraven Baudelovaardeken gaat dit van ca. 0,5-1 m onder het huidige maaiveld van de speelplaats tot minimaal 3-4 m onder het huidige maaiveld.

- *Wat is de historiek van de Baudelo-abdij waarvan de Baudelohof onderdeel was?*

Sinds 1259 bezat de Baudelo-abdij van Sinaai in het Waasland, een refugium of toevluchtsoord binnen de stad Gent. In 1584 besloten de cisterciënzers van Baudelo zich definitief te vestigen in hun refugium te Gent toen tijdens de godsdienstoorlogen hun moederabdij verwoest werd. Rond 1617 situeerde de abdijtuin zich ten oosten van het klooster langs beide zijden van het vaardeken binnen Baudelo, dat van meerdere brugjes was voorzien. De tuin omvatte zowel boomgaarden, moestuinen, bleekweides als een lusttuin. Met de bouw van de oostvleugel in 1661-1662 vormde de abdij een gesloten geheel met vier binnenplaatsen. In 1755 wisten de monniken van Baudelo ook de resterende grond tussen de Leie en hun tuinmuur te bemachtigen. In 1773 werd het vaardeken binnen Baudelo of de volledige noordelijke gracht gedempt. Sinds de vroege 17de eeuw beschikten de Engelse Jezuïeten over een kerk en klooster in de Steendam. Via een brugje over het Sint-Jorisvaardeken of de Sint-Jansgracht bereikten ze tevens een bijbehorende tuin en brouwerij. Wanneer deze orde in 1773 werd opgeheven, kwam ook dit geheel in eigendom van de Baudelo-abdij in 1778. In 1797 werd de gemeenschap van Baudelo voorgoed ontbonden.

- *Wat is de landschapshistoriek van het terrein, dit in functie van het voornamelijk in gebruik zijn als tuin/park?*

Ten tijde van de abdijtuin (1259-1797) bestond het landschap voornamelijk uit een lusttuin met een tuinmuur errond en nutsgebouwen langsheen de Baudelostaat. Tijdens de Franse bezetter werd de oude abdijtuin ingericht als botanische tuin waarbij in de eerste plaats werd verdergegaan op de beplanting zoals in de abdijtuin. In 1808 werden grote delen van de kloostermuur vervangen en verhoogd. De toegang tot de nieuwe plantentuin ging nog steeds via de oude poort aan de Oude Vest. Op de plek van de vroegere bakkerij, brouwerij en het houtmagazijn stonden de serres en oranjerie. De eigenlijke tuin omvat drie verschillende delen. In een eerste zone lagen 91 bedden, aangeplant volgens de 24 klassen in de plantensystematiek van de Zweedse botanicus Carolus Linnaeus (1707-1778). Een tweede, regelmatige aanplanting (Grand carré) aan de zijde van de Leie herbergde een collectie van meer dan 600 fruitsoorten. Het derde en landschappelijk aangelegd tuingedeelte was opgevat als een promenade of wandeling langs gevarieerde boomgroepen, pergola's en bloeiende heesterperken. Behalve een rond watervlak, dat terugging tot de *grooten bassin* in de abdijtuin en gebruikt werd voor het begieten van de planten, lag in deze zone ook een vijver met waterplanten. Beide waterpartijen lagen op het niveau van de Leie. In 1804 kwam ook de botanische tuin in handen van de stad. Een overeenkomst uit 1817 stelde de plantentuin ter beschikking van de universiteit, maar niet zonder voorwaarden. Evenals de bibliotheek diende ook de tuin open te blijven voor publiek. In 1903 werd in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat nabij het Citadelpark de nieuwe universitaire plantentuin in gebruik genomen. Nog vóór 1908 werden in de oude kruidtuin de oranjerie en serres afgebroken, alsook de twee vijvers gedempt. Tussen 1911 en 1913 werd de Bibliotheekstraat aangelegd. Tussen 1913 en 1916 werd aan de kant van de Leie een deel van de kruidtuin opgegeven voor de aanleg van de Baudelokaai. Op het noordelijke deel, voorbij de kapel en het schoolgebouw, werd een speeltuin in zandbak aangelegd. De zuidelijke helft werd herleid tot de zogeheten *Square Baudelo*.

- *Wat is de kennis over de verschillende grachten die de Waterwijk kenmerkten?*

Sinds 1534, op het oudste stadsplan van Gent, staat de Baudelohof grotendeel ingetekend binnen twee armen van de Leie. Deze werden in een later stadium gekanaliseerd (Baudelovest-/vaardeken en Sint-Jansgracht) met kaaimuren om nog later overweld te geraken (Baudelovaardeken, 17de eeuw) waarna ze eind 19de-begin 20ste eeuw werden gedempt. Het precieze traject van het Baudelovaardeken op het

projectgebied is niet gekend, doch in 2014 werd bij archeologisch onderzoek op de speelplaats van de huidige school in de voormalige abdijgebouwen, een deel van het gedempte vaardeken opgetekend.

- *Wat is de kennis over het bouwblok ingesloten door de Steendam en de Sint-Jansgracht en nu ingenomen door de Baudelokaai?*

De Steendam is een in oorsprong zeker 13de-eeuwse landweg waarlangs er zich bewoning heeft gevormd. De Baudelokaai is een vroeg-20ste-eeuwse creatie door het deel van het bouwblok langsheen de Leie. Op de historische iconografie lijkt dit bouwblok steeds op de Steendam georiënteerd met open erven achteraan, doch op de 19de-eeuwse kadasterplannen is dit ondertussen quasi volledig dichtgebouwd met een nog open areaal in de oksel van de Sint-Jansgracht met de Leie.

- *Wat is de kennis over de op het Panoramisch Gezicht van Gent (1534) afgebeelde stadspoort over de Leie, op het einde van de Steendam?*

De Sint-Jorispoort maakt onderdeel uit van de 12de-eeuwse stadsomwalling. Stadsrekeningen vermelden in 1213 de Sint-Jorispoort. Het traject Steendam-Sint-Jorispoort maakt onderdeel uit van de weg van de stad naar de Sint-Baafsabdij. Behalve de afbeelding op het Panoramisch Gezicht op Gent van 1534 en de kaart van Deventer uit 1559, is er niets gekend over deze stadspoort.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De werken zijn van diverse aard gaande van ophogingen, beperkte afgravingen, aanleggen van een waterbuffen, verlagen van de kaaimuren, aanleggen van een droge gracht, aanleggen van wandel- en fietspaden, de bouw van een scheidingsmuur tussen Baudelostraat en park, tot het aanplanten van nieuwe flora,... alsook de aanleg van een gescheiden rioolstelsel. Elk van deze werken kent een andere impact op het bodemarchief, gedetailleerd aangepakt in onderstaand assessmentrapport en gehanteerd in onderstaand programma van maatregelen.

- *Wat is het belang van het terrein binnen de ontwikkeling van de stad Gent?*

De Baudelohof situeert zich in het deel van Gent waarbij de Ottogracht die ten westen van het projectgebied loopt de stadsgrens was in 1100. In 1213 werd ook het deel ten oosten (de Waterwijk), o.a. het projectgebied, toegevoegd aan de stad. Historische bebouwing wordt langsheen de Baudelostraat gesitueerd. De hele oppervlakte van de Baudelohof is grotendeels overgegaan van onbebouwde abdijsgracht met nutsgebouwen langsheen de Baudelostraat naar een plantentuin met een gelijkaardige bebouwingszone. De Steendam was zeker al vanaf de 13de eeuw een uitvalsweg naar het oosten met een stadspoort die de grens van de stad bepaalde. Zeker vanaf de 14de eeuw ontwikkelde er zich bewoning langsheen deze as. De Baudelokaai is een 20ste-eeuwse creatie door deze voormalige bouwblok.

2.3 Beschrijvend deel

2.3.1 Administratieve gegevens / technische fiche

Projectcode:	2017I150
Locatie:	Oost-Vlaanderen, Bibliotheekstraat, Baudelohof, Baudelokaai
Kadaster Afdeling Sectie Percelen:	Kad. Afd. 2, Sectie b, 743D/743R/deel van 751E, 751D,deel van 743P /openbaar domein
Kadasterplan:	Zie plan 2
Topografische kaart:	Zie plan 4
Bounding Box:	(105066,194538); (105383,194538); (105066,194281); (105383,194281)
Onderdeel Archeologische zone:	ja
Grootte percelen:	21958 m ²
Grootte projectgebied:	21958 m ²
Reden van de ingreep:	Herontwerp en –ontwikkeling van Baudelohof en omliggende straten
Betrokken actoren en specialisten:	Peter Steurbaut (historisch kaartmateriaal) Geert Vermeiren (archeoloog)

2.3.2 Juridische context

De reden voor de opmaak van deze archeologienota is een uitbreiding/aanpassing van het projectgebied ten opzichte van de eerder bekrachtigde archeologienota Bibliotheekstraat, Baudelohof (2016G122). Het gaat om de toevoeging van de Baudelokaai tot aan de Steendam.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag binnen de vastgestelde archeologische zone historische stadskern van Gent (ministerieel besluit 19-02-2016) waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 21958 m² en de diverse soorten ingrepen van het project worden op de totale oppervlakte van het plangebied geschat; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3.3 Onderzoekskader

Aanleiding van onderstaand bureau-onderzoek is de geplande herwaardering van de Baudelohof en zijn omgeving. De plannen omvatten het samenvoegen van de twee parkdelen van de Baudelohof tot een groter functioneel geheel.

Met dit bureau-onderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid. Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied Gent Bibliotheekstraat-Baudelohof. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering. Het projectgebied wordt gekenmerkt door een hoge dichtheid bebouwing rondom de eigenlijke projectzone. De Bibliotheekstraat-Baudelohof maakt deel uit van de historische Waterwijk, een laaggelegen gebied dat reeds vanaf de 13de eeuw aan de stad werd toegevoegd en aldus aan een dense bebouwingsgeschiedenis begon. Het projectgebied zelf is voornamelijk een park en maakte grotendeels deel uit van een voormalige abdij- en latere plantentuin en kende dus zelf slechts in beperkte mate een bewoningsgeschiedenis. Het toegevoegde deel van de Baudelokaai was tot begin 20ste eeuw een bouwblok langs de as van de Steendam, een voormalige dijkweg die zeker teruggaat tot de 13de eeuw. Op het Panoramisch Gezicht op Gent (1534) staat in het verlengde van deze dijkweg de Sint-Jorispoort afgebeeld.

2.3.4 Ruimtelijke situering

De projectzone omvat een ca. 2,2 ha groot gebied bestaande uit de Baudelostraat, van Ottogracht tot Baudelokaai, de Baudelokaai van Baudelostraat tot Steendam, de huidige Baudelohof, de Rembert Dodoensdreef en een deel van de Bibliotheekstraat tot aan de oostgevel van het huidige Secundair Kunstinstituut aan de Ottogracht (kad., Afd. 2, Sectie b, 743D/743R/deel van 751E, 751D, deel van 743P /openbaar domein). De Baudelohof situeert zich op de site van de voormalige Baudelo-abdij tussen Steendam, Leie, Baudelostraat en Ottogracht en dit net ten westen van de voormalige 12de-eeuwse stad.

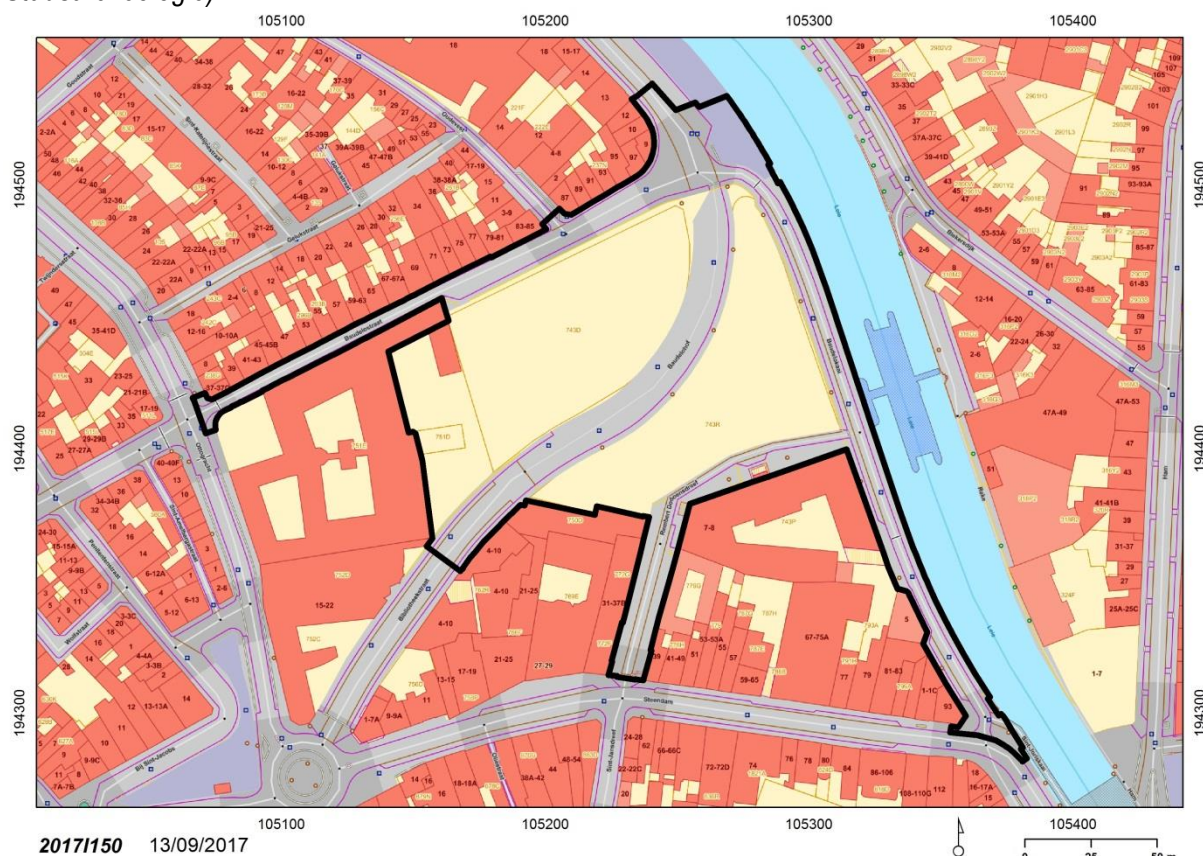
Volgens het gewestplan heeft de zone van het centrale park de bestemming parkgebied. De omliggende percelen behoren tot woongebied en de Leie tot bestaande waterweg.

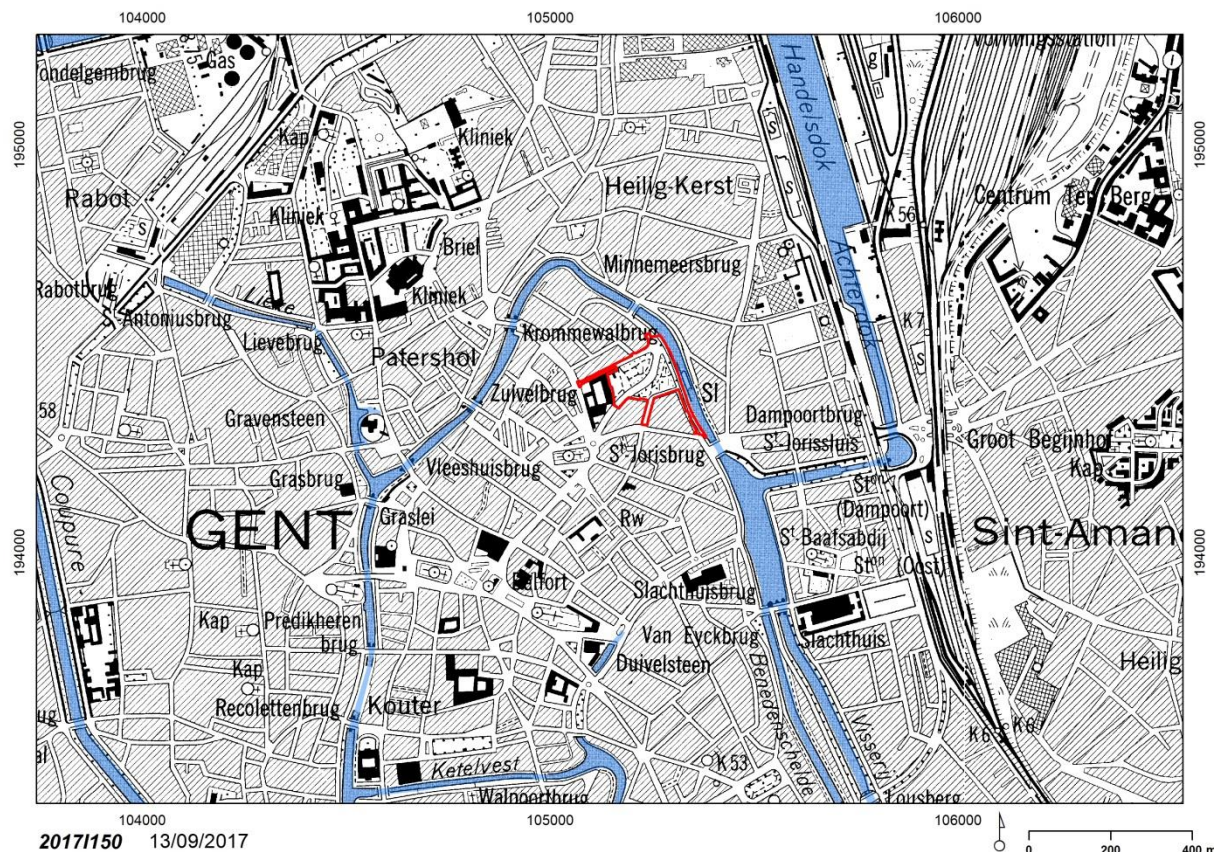
Foto 1: Situering projectzone op de orthofoto van 2015 (Eurosense Belfotop & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Plan 2: Situering projectgebied op het hedendaags kadaster (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Plan 3: Situering projectgebied op de GRB basiskaart (AGIV GRB Basiskaart & Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Plan 4: Situering projectgebied op de Topografische kaart 1981 (NGI en AGIV)

2.3.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

De Stad Gent zet al jaren in op de vergroening en het opwaarderen van de historische kern- en binnenstad en het verhogen van het contact met de historische waterlopen. Hierbij worden parken opgewaardeerd en nieuwe buurtparken gecreëerd. Hierbinnen wordt het project van het herwaarderen van de Baudelohof en zijn omgeving gezien. De Baudelohof is een belangrijke open ruimte langsheen de uit te bouwen zogenaamde groenas 3 die de binnenstad via de Leie en de Nederschelde verbindt met de vallei van de Bovenschelde en de Zeeschelde.

De plannen omvatten het samenvoegen van de twee parkdelen van de Baudelohof tot een groter functioneel geheel. In 2005 werd gestart met de projectwerking 'Opwaardering Baudelohof'. In een eerste fase werd de Bibliotheekstraat in 2006 ter hoogte van het park opgeheven voor gemotoriseerd verkeer en vervangen door een pad voor fietsers en voetgangers.

Plan 5: Ontwerpplan (zonder coördinatengrid). Het huidige projectgebied situeert zich binnen de rode lijn (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2017)

In deze fase wordt het park onder handen genomen waarbij een aantal **beperkte ingrepen** in de bodem zullen gebeuren zoals het spelen met fluctuerende reliëfverschillen in de grasvlakten; het inzaaien van grasvlaktes; het verwijderen van een aantal bomen en het aanplanten van nieuwe flora; de aanleg van fiets- en wandelpaden; de heraanleg van het schoolplein. Deze worden beschouwd als te verwaarlozen daar de ingrepen dermate beperkt zijn ten opzichte van het huidige maaiveld of gebeuren in een kunstmatig opgehoogd deel van de Baudelohof zoals het traject van de voormalige Bibliotheekstraat (zie topografie en hydrografie, en historisch onderzoek).

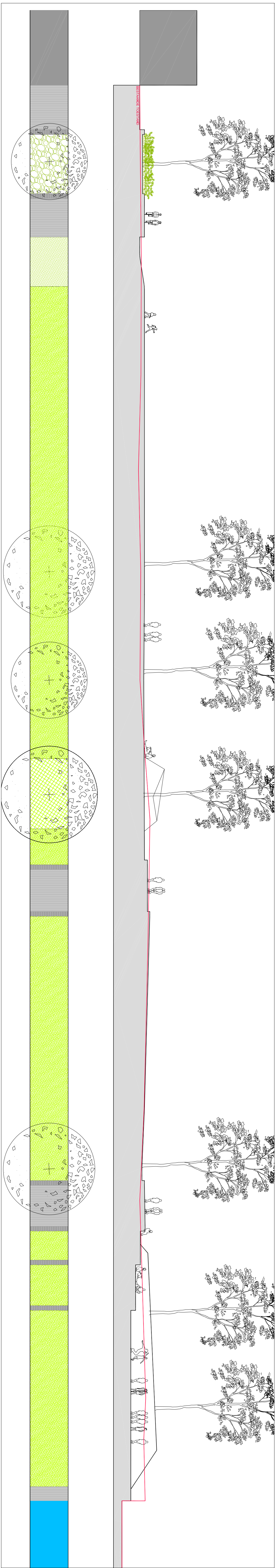

PLAN BOVENBOUW

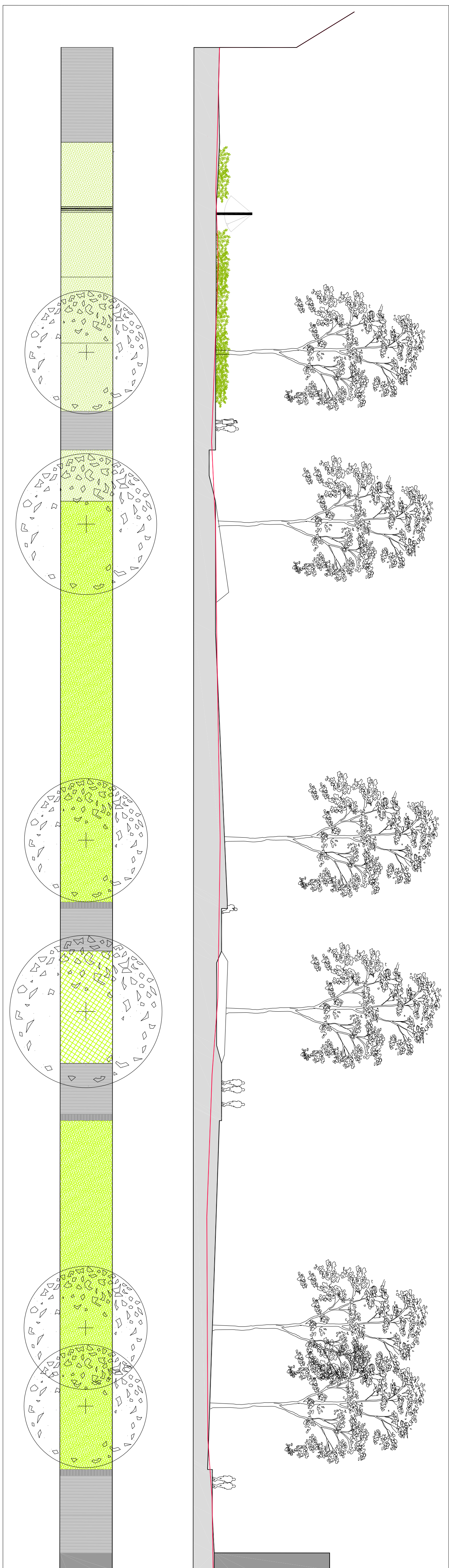
LEGENDE

	betonstraatstenen 22x22x10 woonerf (halfsteensverband)
	betonstraatstenen parking bestaande toestand (halfsteensverband)
	uitgewassen beton
	asfaltverharding
	kasseien
	boordsteen ID1 wit
	boordsteen ID1 zwart
	boordsteen ID1 opstand 15cm
	boordsteen / zitrand of -trap
	heesters
	haag
	grasvlak
	droge gracht met bloemenmengsel
	grastegels
	zand (valzone speeltoestellen)
	hondentoilet
	halfverharding
	aan te planten boom
	bestaande boom
	aan te planten meerstammige
	hondentoilet
	urinoir
	fietsenstalling
	mogelijke uitbreiding fietsenstalling
	verhoogd of verlaagd plantvak
	zitbank en vuilnisbak
	houten zitbank bekleding zonder rugleuning
	houten zitbank bekleding met rugleuning
	verkeerspaaltje
	wegneembaar verkeerspaaltje
	transparant hekwerk
	sportveld
	vaste palen met verwijderbaar net
	combinatie doel voetbal + basket
	hoogtepunt grasvlak
	hoogtepunt boordsteen / zitrand of -trap
	hoogtepunt pad

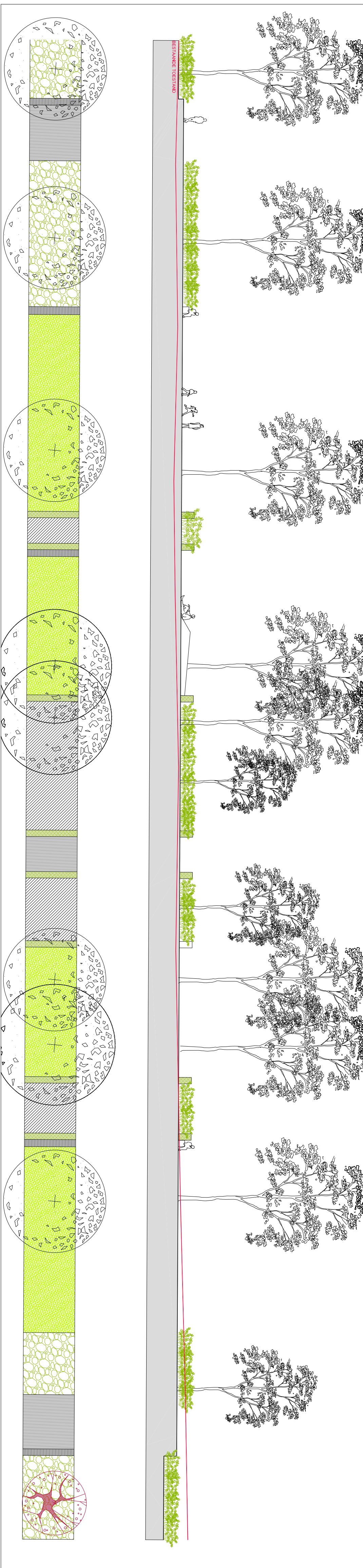
SNEDE A

SNEDE B

SNEDE C

PROVINCE Oost-Vlaanderen
GEMEENTE Gent
BAUDELOHOF

LOCUS

OPDRACHTGEVER

ONTWERPER OMGEVING oiaa www.ogmgeving.be

PROJECTLEIDER Uitvoeringsjaar 200
Projectleider:
Hr +32 3 443 22 72 / Rr +32 3 443 13 53

TECHNIEK

UITVOERINGSONTWERP
SNEDES

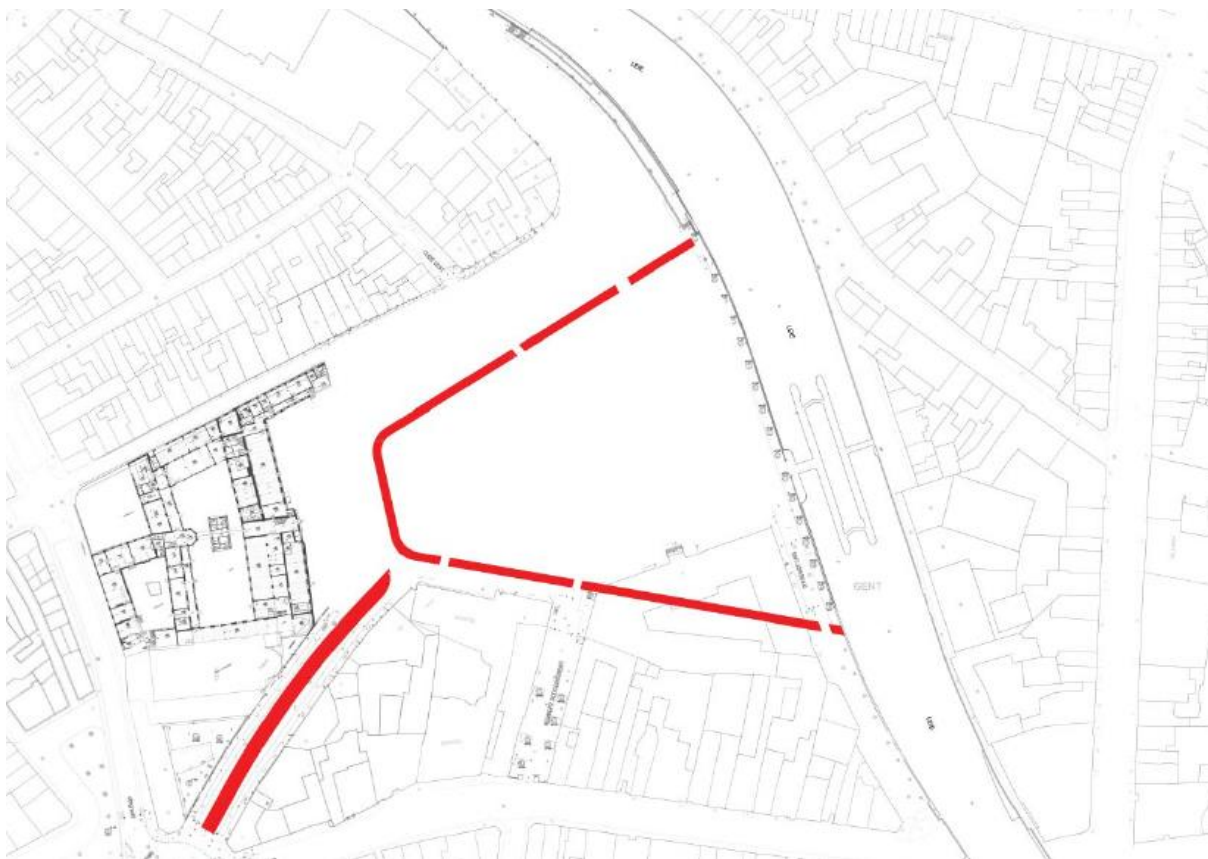
1:200

datum	versie	soort
GETEKEND	A	
GEWILDEGD	2000/01/18	KPHH - uitvoeringsontwerp
B		
C		
D		
E		
F		
G		

Plan 6: Ontwerpsneden over het park met het huidige profiel in het rood. Het is duidelijk dat de nieuw te creëren reliëfverschillen voornamelijk gebeuren door ophogingen (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

De meer opmerkelijke bodemingrepen situeren zich op zes niveaus:

- 1) Het oorspronkelijke 'eiland' dat de Baudelohof was door de omliggende grachten die uitmondden in de Leie (situatie zoals zichtbaar bij Horenbault, 1619, zie cartografische gegevens), wordt visueel hersteld door middel van het graven van droge grachten met bloemenmengsel. Deze zullen eerder dienen als een indicatie, vanuit een impressiegevoel. De oorspronkelijke loop van de zuidelijke waterloop is immers verdwenen onder de Handelsschool en het Stadslabo en van de ligging van de noordelijke is enkel het deel gekend dat bij de opgravingen in 2014 in het kader van de bouw van een nieuw scoutslokaal, dat onder de schoolgebouwen is bewaard. Aangezien deze ingreep 0,5 m diep is (Snedes A en B, Plan 6) wordt hier geen archeologisch onderzoek vooropgesteld. Tevens zal deze ingreep nergens het Baudelovaardeken (de noordelijke voormalige gracht) eventueel aansnijden, daar de richting op basis van het archeologisch onderzoek (zie beschrijving van de gekende archeologische waarden) anders lijkt, evenals het aansnijden van de overwelling lager zit dan 0,5 m.

Plan 7: Ontwerp (zonder coördinatengrid) droge grachtenstructuur, waarvan deel onder Stadslabo in latere fase (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

- 2) Ter hoogte van de Baudelostaat wordt een afgebakende woonerfinrichting ingericht met vervanging van het bestaande rioolstelsel. Hiervoor wordt een hekwerk over de lengte van ca.

86 m aangelegd en met een funderingsdiepte van ca. 1 m ten opzichte van het huidige maaiveld. Voor deze zone wordt een uitgesteld archeologisch vooronderzoek voorzien (zie lager). Zie Plan 5 en Snede B (Plan 6) toont eveneens de positie van het aan te leggen hekwerk, weliswaar bovengronds ten opzichte van een onveranderd maaiveld, doch de fundering zal 1 m diep gebeuren.

Plan 8: Ontwerpplan (zonder coördinatengrid) met aanduiding van de parkafscheiding (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

- 3) In het zuidwesten van het projectgebied wordt ten oosten van de huidige schoolgebouwen en op het einde van de huidige Bibliotheekstraat een water- en bufferbekken aangelegd. Er zijn geen snedes voor handen maar het gaat om een bekken in de vorm van een gelijkbenige driehoek met basis 18 m en benen van 22 m. De totale oppervlakte is ca. 189 m². Het niveauverschil zou 8,15 T.A.W. aan de rand zijn en 6,85 T.A.W. binnen het bekken, wat maakt dat men ca. 1,30 m zal verdiepen ten opzichte van het huidige maaiveld met een licht schuine talud.

Plan 9: Ontwerpplan (zonder coördinatengrid) met aanduiding van het aan te leggen water- en bufferbekken (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

- 4) De verhoogde talud van het traject van de voormalige Bibliotheekstraat zal weggewerkt worden. Aangezien dit om een kunstmatige ophoging gaat (zie hoger), waarin tevens heel wat nutsleidingen (gasleidingen, glasvezelkabel, leidingen voor openbare verlichting, televisiekabels, belgacom, watervoorziening en laagspanning) zijn aangelegd, wordt deze ingreep als archeologisch te verwaarlozen beschouwd.

Plan 10: Omgevingsplan (zonder coördinatengrid) met op het voormalige tracé van de Bibliotheekstraat de diverse recente bodemverstoringen voor nutsleidingen (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

- 5) Ter hoogte van de Leie zal een kaaiverlaging gebeuren, vertrekkende van de Minnemeersbrug én vanaf het nieuwe centrale pad, met aansluitend een zone met grastrappen die in het park worden geïntegreerd. Hierbij wordt over een lengte van 28 m gradueel per halve meter naar het water verdiept van ca. 8 m T.A.W tot 6,5 m T.A.W. Over een lengte van 60 m worden de kaaien verlaagd (zie Plan 6 Snede A).

Plan 11: Ontwerpplan (zonder coördinatengrid) met aanduiding van de verlaagde zone (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

- 6) Ter hoogte van de Baudelokaai wordt het gemengde riolsysteem dat rechtstreeks loost in de Leie vervangen door een gescheiden rioolstelsel. De nieuwe DWA wordt aangesloten op de bestaande in de Steendam en het bestaande lozingspunt zal dienst doen voor de afvoer van regenwater. Dit impliceert verstoringen in het bodemarchief tot ca. 2,5 m diep. Bovengronds wordt de Baudelokaai heringericht als woonerf met een groene berm. (zie Plan 12 en 13).

Plan 12: Ontwerpplan nieuwe rioleringen Baudelokaai

Plan 13, 14: Lengteprofielen riolering Baudelokaai (CoDAM)

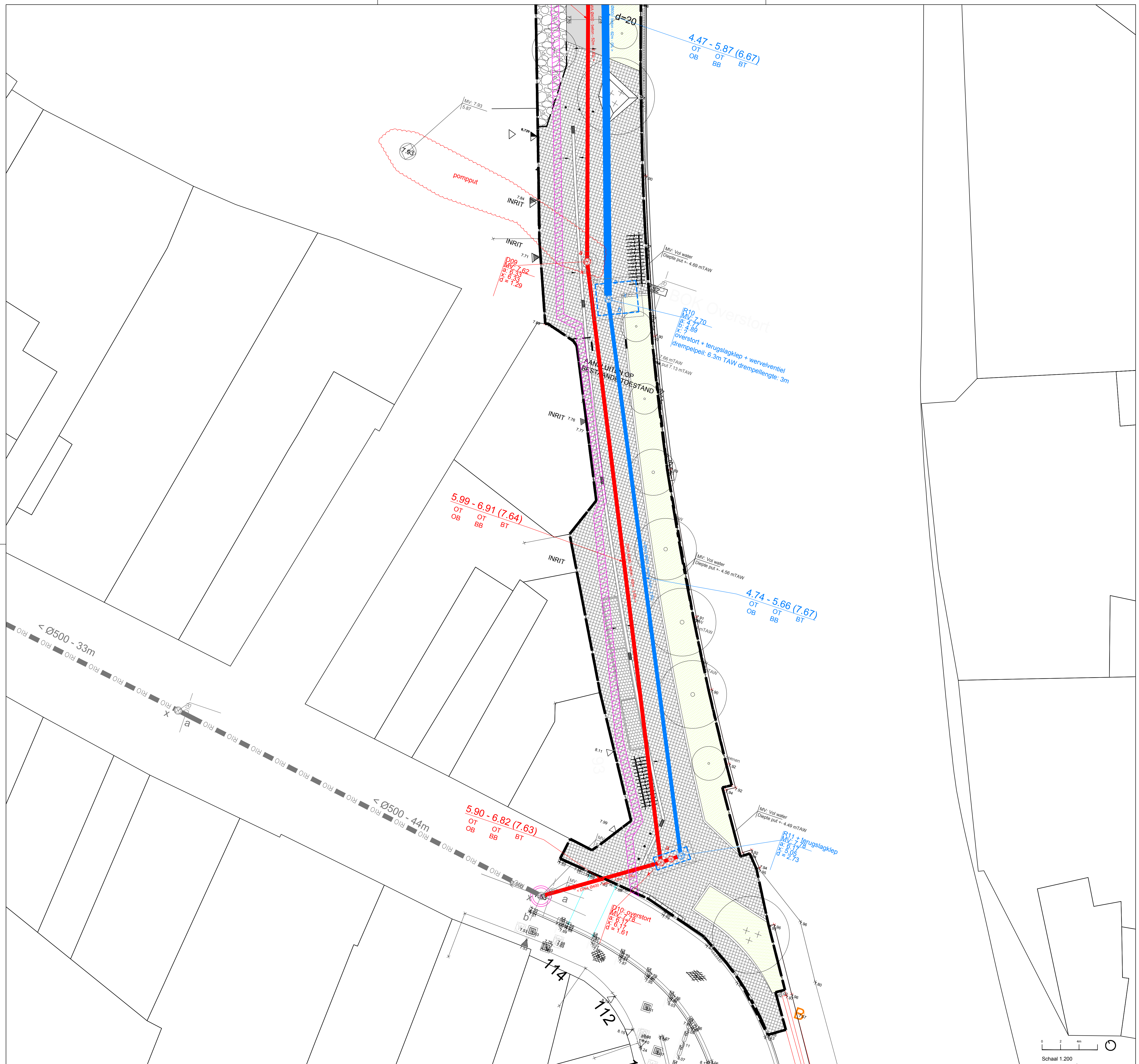
2.3.6 Archeologisch potentieel

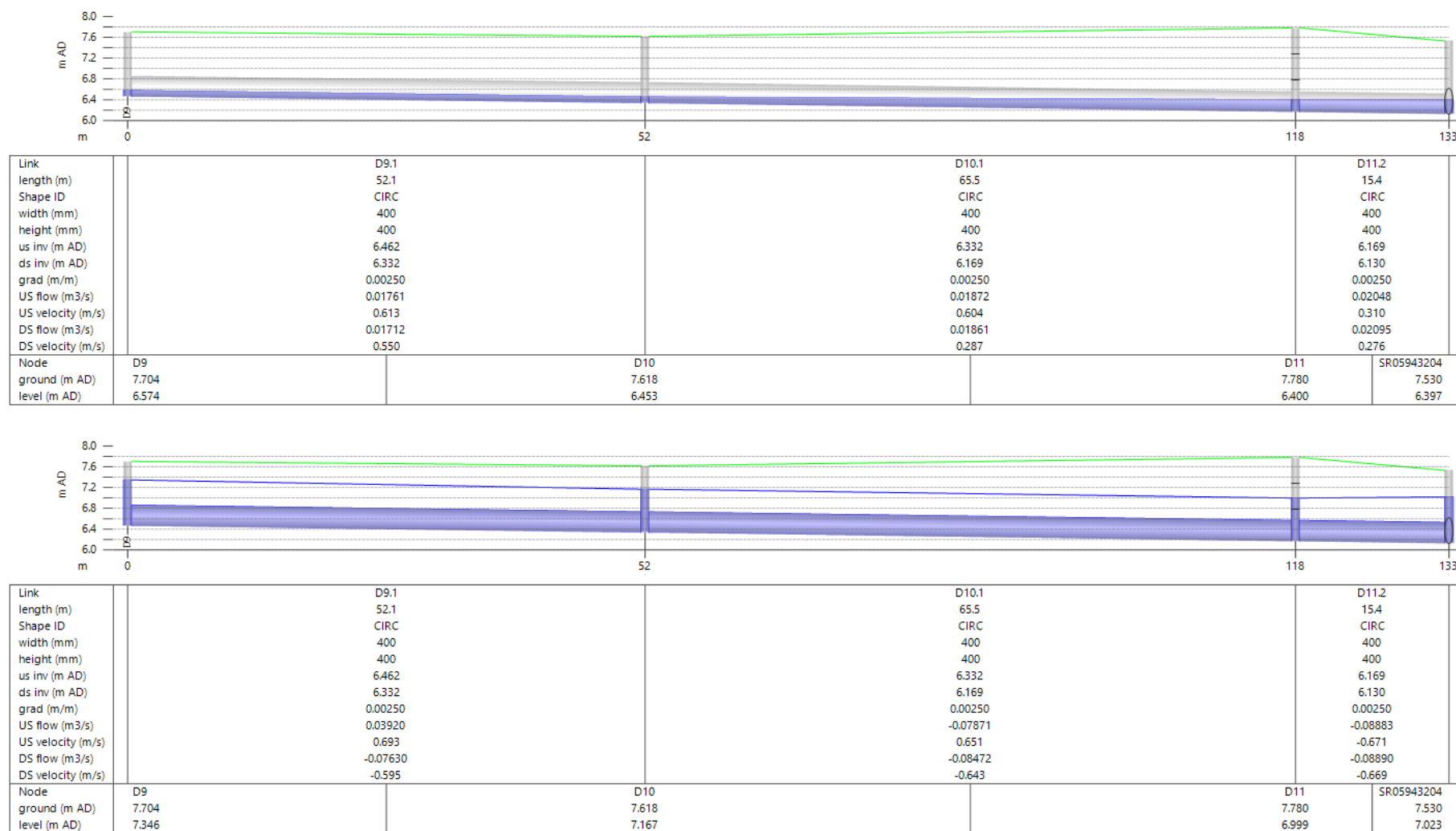
2.3.6.1 Methode en onderzoeksvragen

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

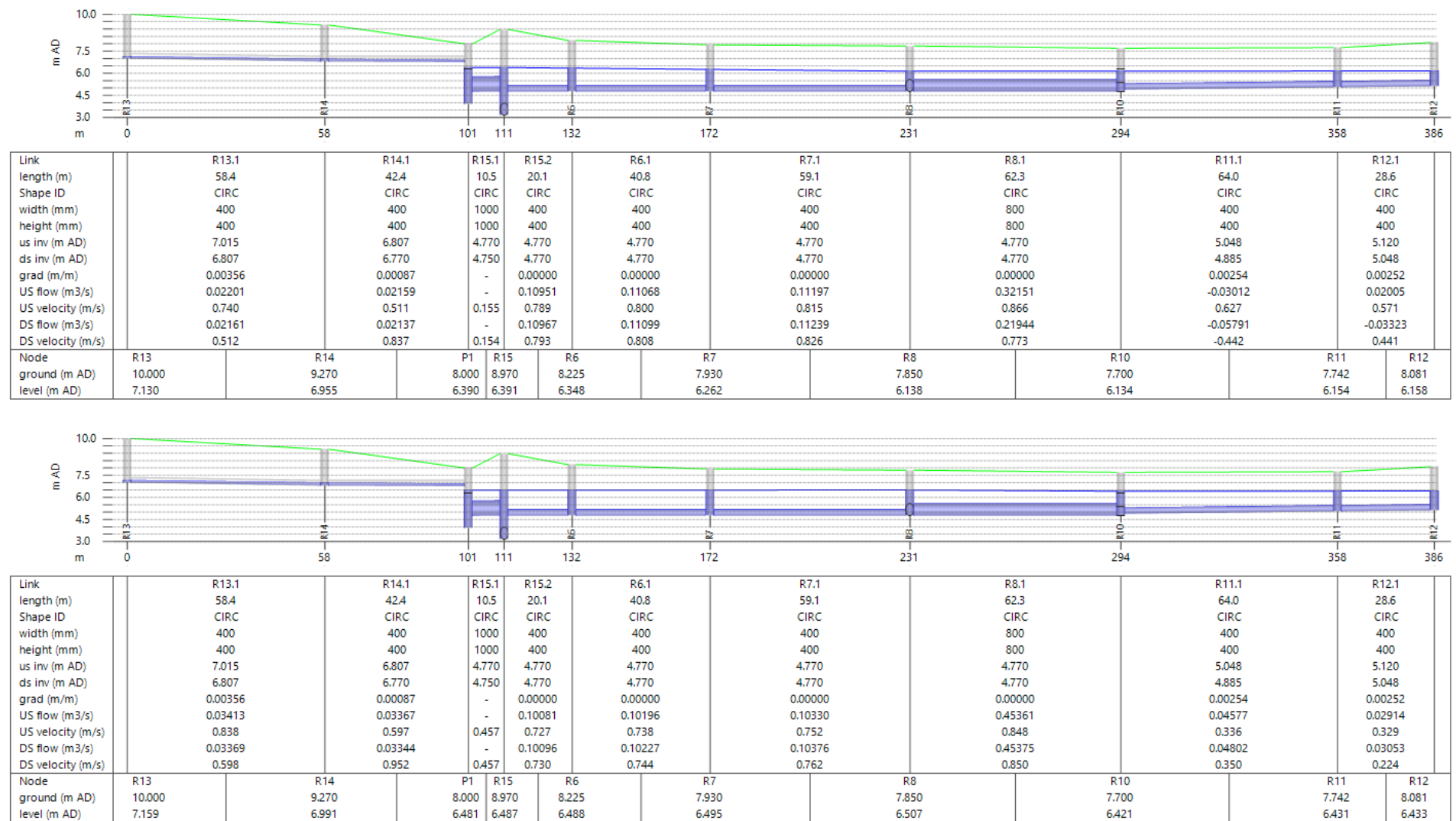
Hierbij werden een aantal onderzoeksvragen opgesteld betreffende de projectlocatie:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de historiek van de Baudelo-abdij waarvan de Baudelohof onderdeel was?

Figuur 6: Lengteprofiel ontworpen DWA-leiding in de Baudelokaai (ten zuiden van de Baudelostraat). Simulaties voor een terugkeerperiode van 2 jaar (boven) en 20 jaar (onder). Scenario optimale afkoppeling.

Figuur 9: Lengteprofiel RWA-leiding in de Baudelokaai. Lange termijn scenario (RWA visie).

- Wat is de landschapshistoriek van het terrein, dit in functie van het voornamelijk in gebruik zijn als tuin/park?
- Wat is de kennis over de verschillende grachten die de Waterwijk kenmerkten?
- Wat is de kennis over het bouwblok ingesloten door de Steendam en de Sint-Jansgracht en nu ingenomen door de Baudelokaai?
- Wat is de kennis over de op het Panoramisch Gezicht van Gent (1534) afgebeelde stadspoort over de Leie, op het einde van de Steendam?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het belang van het terrein binnen de ontwikkeling van de stad Gent?

2.3.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed. Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosiekaart
- Bodemgebruiksaanwijzing

2.3.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd evenals diverse wetenschappelijke literatuur; bestaande uit voornamelijk door Stadsarcheologie opgebouwde en bestudeerde archeologische ensembles en bewaard in De Zwarte Doos. Dit werd aangevuld met het raadplegen van de Inventaris Onroerend Erfgoed (erfgoedobjecten), de Inventaris van de beschermde archeologische sites en de Inventaris van de beschermde monumenten, landschappen en stadsgezichten; evenals de Steneninventaris (de door Stadsarcheologie Gent opgemaakte en bijgehouden inventaris van alle gekende 13de-eeuwse (natuur)stenen huizen op grondgebied Gent) en de Inventaris van de walsites (de door Stadsarcheologie Gent opgemaakte en bijgehouden inventaris van alle op cartografie voorkomende sites met walgracht op grondgebied Gent). **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

2.3.6.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische

data en fotocollecties.

Omdat het projectgebied Gent, Bibliotheekstraat-Baudelohof in het verleden gekenmerkt werd door een hoge densiteit aan bebouwing, heeft het bureau-onderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische bebouwing. Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

- Panorama op Gent, 1534
- Kaart van Jacob van Deventer, midden 16de eeuw
- Kaart van Braun en Hogenberg, 1572
- Kaart van Horenbault, 1619
- Kaart van Hondius, 1641
- Kaart van Ferraris, 1771-1777
- Kaart van G. Goethals, 1796
- Atlas der Buurtwegen, 1843-1845
- Primitief kadaster, ca. 1830
- Popp Kadasterkaarten, 1842-1879
- Kaart van P. en L. Gérard (1855)
- Kaart van Gevaert en Van Impe (1878)
- Plattegrond van Gent door Compijn & Soenen (1912)
- Luchtfoto, 2015

2.3.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kunnen verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten. **Telkens werden de relevante bronnen weerhouden en opgenomen in het assessmentrapport.**

Kadasterkaart
topografische kaart (1981)
orthogonale luchtfoto
Projectplannen ontwerper

2.4 Assessmentrapport

In dit assessmentrapport wordt alle beschikbare en van nut zijnde informatie uit het bureau-onderzoek samengebracht. Deze informatie dient als basis voor een gemotiveerde archeologische kijk op de eventueel aanwezige archeologische erfgoedwaarden en de uit te voeren acties.

2.4.1 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

2.4.1.1 Geologie¹

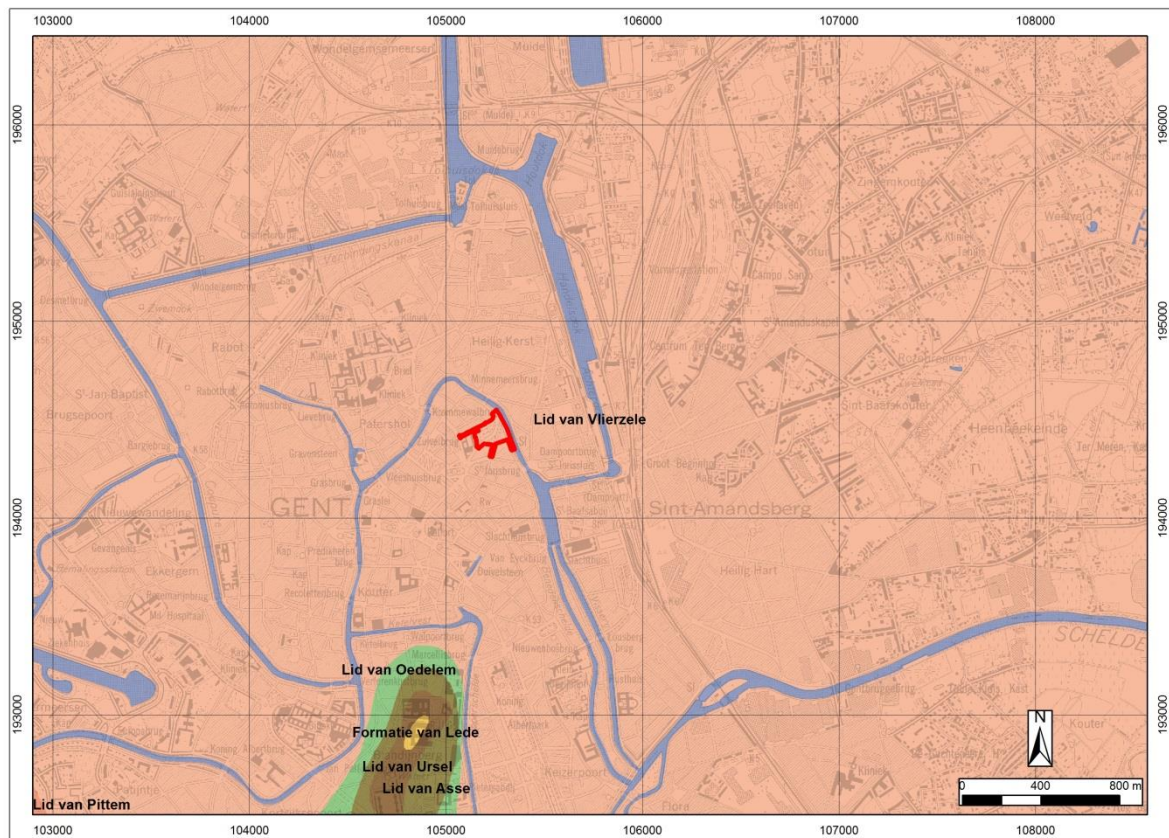
Het tertiaire substraat bestaande uit subhorizontale zandige en kleiige lagen van mariene oorsprong was tijdens het uitschuren van de Vlaamse Vallei in het begin van het Kwartair (Pleistoceen) aan erosie onderhevig. De Blandijnberg ontsnapte aan die erosie en vormt zo een tertiaire getuigenheuvel, bedekt met Bartoon-klei. In de vallei zelf is veel van het tertiair weg geërodeerd en later door kwartaire afzettingen bedekt. Ten zuiden van de Blandijnberg bestaat het tertiaire substraat uit Paniseliaan (klei-zandcomplex) of Ieperiaan (zand) dat op een diepte van minder dan 2 m kan aangetroffen worden. Elders rond de stad ligt het tertiaire substraat (ten noordwesten van de stad is dit het Lid van Vlierzele, Lid van Pittem, Lid van Merelbeke en Lid van Egem) onder een dik Kwartair dek bedolven (dikwijls meer dan 20 m). De kwartaire afzettingen, die uniform het tertiaire substraat bedekken, werden in verschillende perioden afgezet. Tijdens de Würmijstijd werd het jong-pleistocene zand (dekzand), niveo-eolisch afgezet. Deze dekzandlaag heeft een dikte van 80 tot 150 cm. In de erop volgende zachtere periode werden hierin door Schelde, Leie en bijhorende beken de valleien dieper uitgesleten. Tijdens de koudere droge periodes in het Epi-pleistoceen werd zandig materiaal vanuit deze valleien opgestoven en vormde lokale dekzandophogingen. Dit zijn de locaties die met kouters in verband gebracht kunnen worden. Deze lokale dekzanden zijn te vinden net buiten de valleiranden.

Het Lid van Vlierzele² bestaat voornamelijk uit fijn zand, duidelijk horizontaal of kruisgewijs gelaagd, soms homogeen, met veel tubulaties. Naar onder toe gaat het over in een meestal homogeen, kleiig zeer fijn zand, met kleine kleilensjes. Bovenaan komen gedifferentieerde kleilagen met humeuze intercalaties voor. De afzetting bevat slechts weinig macrofossielen. Harde zandsteenbanken komen regelmatig voor; ze vallen soms uiteen in dunne plakketten. Het Lid van Vlierzele dagzoomt in het midden en het noorden van de provincies Oost- en West-Vlaanderen (ten noorden van de ontsluitingszone van het Lid van Pittem), en in het noordwesten van de provincie Brabant. Het komt voor op enkele toppen van de Zuid-Vlaamse heuvels. Op de vroegere Geologische Kaart is het aangeduid als Pld. Het Lid van Vlierzele ontsluit in een groot deel van het noorden van het kaartblad Gent (22). Ook op de heuveltoppen in het zuiden van het kaartblad werd het Lid van Vlierzele dadelijk onder de kwartaire bedekking aangetroffen. Opmerkelijk is wel dat de dikte op de heuveltoppen gereduceerd is tot een tiental meter, terwijl meer noordelijk de dikte 15 tot 20 m bedraagt. Opvallend is ook de overgang van een meer zandig karakter in het westen naar een meer kleihoudend zand in het oosten. Deze overgang gaat gepaard met het uitwijken van (of eventueel versmelten met) het onderliggend Lid van Pittem. Boorbeschrijvingen, maar vooral de interpretatie van diepsonderingen, laten toe het meer kleihoudende Lid van Vlierzele nog verder onder te verdelen in drie pakketten. Het centraal deel is sterk kleihoudend, terwijl het bovenste deel als homogeen zandig en het onderste deel als heterogeen zandig gekarakteriseerd kan worden. Volgens de quartairgeologische kaart ligt het onderzoeksgebied binnen een brede strook waar fluviatiele afzettingen uit het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) (FH) dagzomen. Deze fluviatiele afzettingen vallen in belangrijke mate samen met de alluviale valleien van de Schelde en de Leie, die samenstromen in Gent. Onder de Holocene afzettingen bevinden zich eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen),

¹ GELAUDE, F., *Gent. Rivierduinen en dekzandruggen*, (Erfgoedmemo, nr. 44), Gent, 2010.

² www.dov.vlaanderen.be

mogelijk Vroeg-Holoceen (ELPw), en op nog grotere diepte fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (FLPw). Deze laatste zijn afgezet door een verwilderd rivierensysteem uit het Pleistoceen in de Vlaamse Vallei.

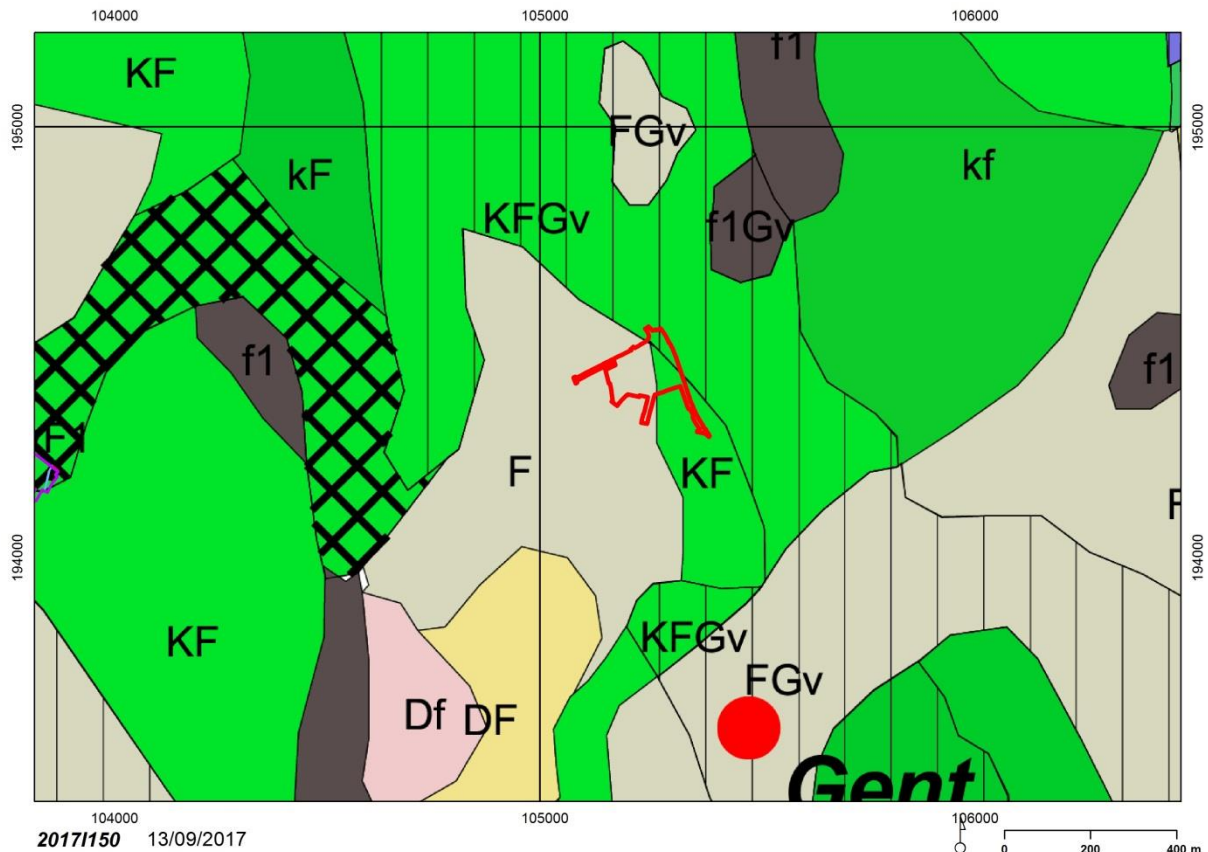

Plan 15: De projectzone aangeduid op de Tertiaire geologische kaart (MVG dep EWBL afd. natuurlijke rijkdommen & energie)

Voor geologen zijn dekzanden een geomorfologisch fenomeen, typisch voor een periglaciaal rivierenlandschap. Tijdens de laatste ijstijd, vooral in het Laat-Glaciaal, waren de omstandigheden gunstig voor windwerking zoals men dit vandaag kan waarnemen in de woestijn of aan onze kust. Wind is namelijk in staat klei en silt weg te blazen, en de grovere en zwaardere fracties, zoals zand, over te houden. Bij het smelten van de permafrost, de permanent bevroren bodem, in de korte zomer, werden op die manier in de rivierbeddingen van de Leie- en Scheldevallei grote hoeveelheden sediment gesorteerd. Bovendien volgde op het verdwijnen van de permafrost een daling van de grondwatertafel, waardoor de infiltratie van regenwater mogelijk werd. Omdat zand net iets te zwaar is om over grote afstanden te worden verplaatst, ontstonden lokaal in de rivierbeddingen kleine en grote rivierduinen, overwegend aan de oostelijke valleiflank. Binnen en buiten de rivierbedding vormden zich tevens verschillende kleine en grote dekzandruggen.

Dekzanden zijn zandige eolische afzettingen die hoofdzakelijk ontstaan zijn uit oudere rivierafzettingen. Het zijn goed gesorteerde zanden met een korrelgroottemediaan van 150 tot 210 μm en die als een deken over de oudere afzettingen liggen. Vaak vormen ze zwak uitgesproken bulten in het landschap. Zowel in Nederland (Noord-Brabant en Gelderse Vallei) als in Vlaanderen is het voorkomen van deze dekzandruggen goed gekend. De meeste dekzanden werden door de mens ingericht als kouters. Typisch voor de dekzanden is het voorkomen van keienvloertjes (deflatiehorizonten), omdat grint en keien door de wind niet worden verplaatst. Op bodemkaarten worden ze gekarteerd als

zandleembodems. Men vermoedt een Laat-Glaciaal ouderdom. In en rond Gent zijn, dankzij de Kwartairkaart, minstens een vijftal dekzandruggen te identificeren. Ten noorden van de Blandijnberg ligt een dekzandrug: de Kouter en de Zandberg. Een tweede dekzandrug, ten oosten van Gent, komt overeen met de Sint-Baafskouter. Ten zuidoosten heeft men de dekzandrug van Ledeberg. Bij Ekkergem vindt men een kleine, lage dekzandrug. En ten slotte ligt er een grote dekzandrug ten westen van Gent: Mariakerkekouter.

Plan 16: De projectzone aangeduid op de Kwartair geologische kaart. Het projectgebied is in het oosten, langs de Leie-oever Holocene ontsloten, Fluvio-Periglaciaal Weichseliaan, klastisch-alluviaal holocene ingekleurd (KF) en in het westen, Fluvio-Periglaciaal Weichseliaan ontsloten, zonder niveo-fluviale deklaag ingekleurd (F) (dov.vlaanderen.be)

2.4.1.2 Bodem

2.4.1.2.1 Bodemtypes

Plan 17: De projectzone is ingekleurd als Antropogeen (door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd bodemprofiel) (AGIV)

De resultaten van het, aan het project voorafgaande, bodemonderzoek³ geven aan dat de bodem ter hoogte van de Baudelohof bestaat uit een toplaag van zand, met daaronder een leemlaag die start op ca. 1,5 m-mv maar plaatselijk ook hoger of dieper zit. Verspreid over het onderzoeksgebied werd er in de bodem puin aangetroffen tot op de maximale boordiepte (3 m-mv). Het betreft bijgevolg een typisch stedelijke, sterk verstoorde antropogene bodem. In het verleden hebben wel alluviale afzettingen een rol gespeeld, maar zoals hierboven gesteld, zijn deze vermoedelijk grotendeels verdwenen door menselijke ingrepen. De lemige textuur is hier wel nog een restant van.

³ OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., *Gent. Baudelohof, Fase 1 en 2: voorstudie en voorontwerp*, Gent, 2014, p. 39.

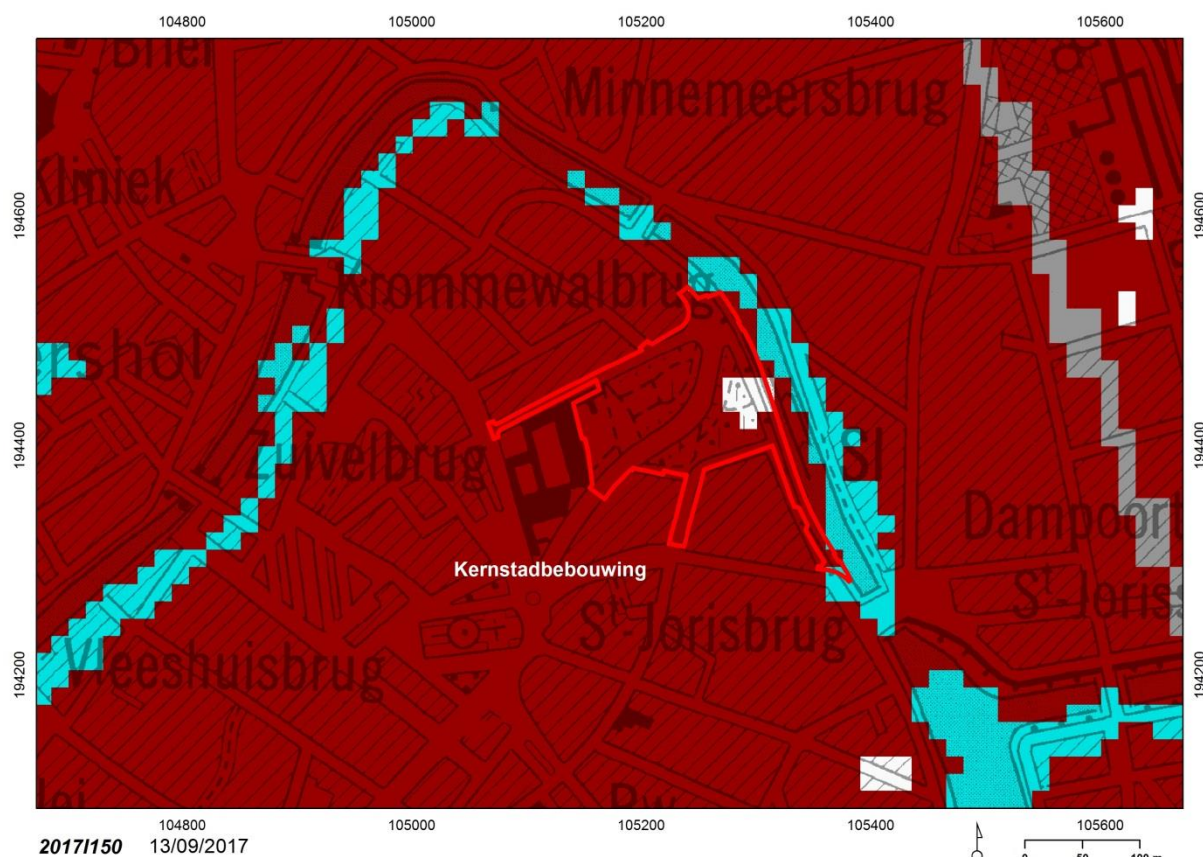

Plan 18: Overzichtsplan (zonder coördinatengrid) met aanduiding van de gevoerde boringen in het kader van het bodemonderzoek voor de ontwerpplannen (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

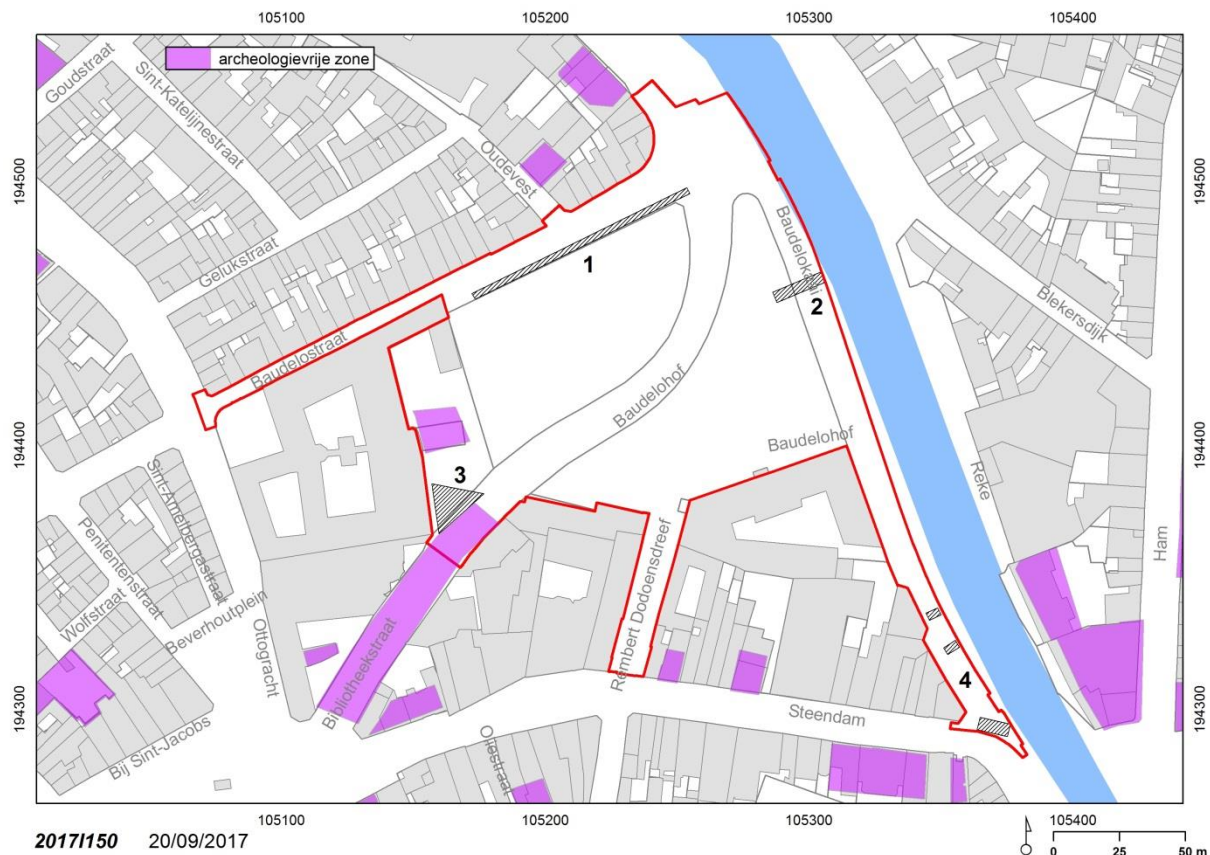
2.4.1.2.2 Bodem, bodemerosie en bodemgebruik

Gezien de volledige oppervlakte van het projectgebied tuinzone of park is en rondom het projectgebied verstedelijkt gebied ligt, is de potentiële erosie verwaarloosbaar.

Het projectgebied bevindt zich in het centrum van Gent. Dit betekent dat bijna alles rondom het projectgebied verhard is of bebouwd is. De twee delen van het park zijn groenzone met wandelpaden en flora van diverse aard.

Plan 19: Het projectgebied staat op de bodemgebruikkaart ingekleurd als kernstadbebouwing (Geopunt Vlaanderen)

Plan 20: Overzicht van de “verstoorde zones” in het paars; dit omvat de gebieden waar geen archeologisch erfgoed verwacht wordt (ministerieel besluit) en het opgravingsvlak op de speelplaats Ottogracht 14 (zie verder). Zones 1, 2, 3 en 4 zijn reeds aangeduid maar worden in het programma van maatregelen besproken (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

2.4.1.3 Topografie en hydrografie

Rivierduinen en dekzandruggen waren een wezenlijk onderdeel van het landschap bij het ontstaan en de vroege ontwikkeling van de stad Gent⁴. Zo werd de oudste portus of middeleeuwse handelsstad aangelegd op een dekzandrug (Zandberg), terwijl aan de oostzijde (Sint-Baafsdorp) en in het westen (Ekkergem en Brugse Poort) de rivierduinen en dekzandruggen aan de bewoners de kans boden om in of naast de winterbedding van een rivier toch een veilige woonplaats te bouwen. Terwijl de Sint-Pietersabdij gevestigd is op de Blandijnberg, ligt de Sint-Baafsabdij op het westelijke uiteinde van een dekzandrug. Op de vlakke delen van de dekzandruggen met zandleem werden kouters ontwikkeld, zoals de Sint-Baafskouter, de Mariakerkekouter en de Kouter in het centrum van Gent. Door deze landbouwactiviteiten werden meerdere rivierduinen genivelleerd, waardoor ze definitief uit het landschap verdwenen. Het projectgebied situeert zich in een laaggelegen gebied, omgeven door in het verleden regelmatig overstromende Leie-armen.

De microtopografie⁵ van de Baudelohof heeft tot op heden een sterk fluctuerend karakter als gevolg van de talrijke landschappelijke ingrepen in haar historiek (zie verder). Enkele belangrijke topografische relictten zijn: de depressies van de vroegere waterpartijen van de kruidtuin, het talud van de Bibliotheekstraat en de ophoging van de kaai voor de realisatie van de Congobrug. De ophogingen voor

⁴ GELAUE, F., 2010.

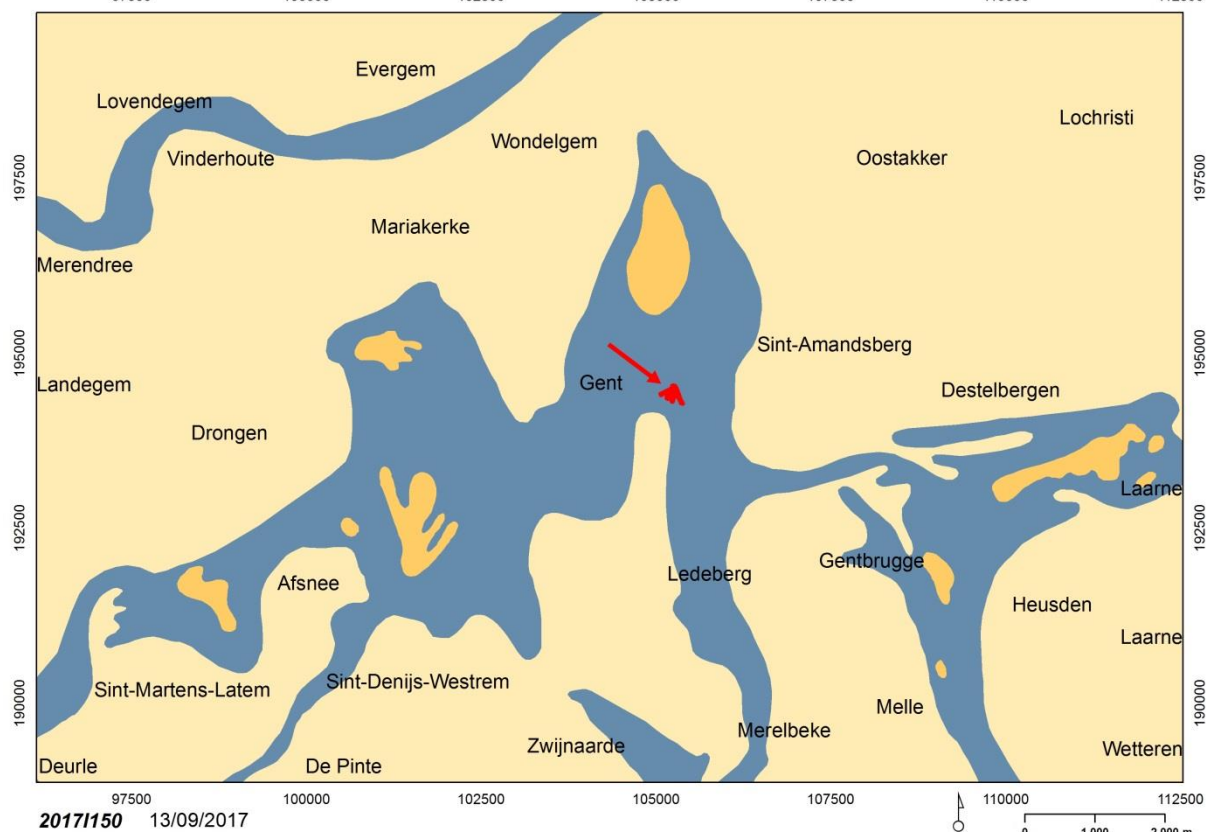
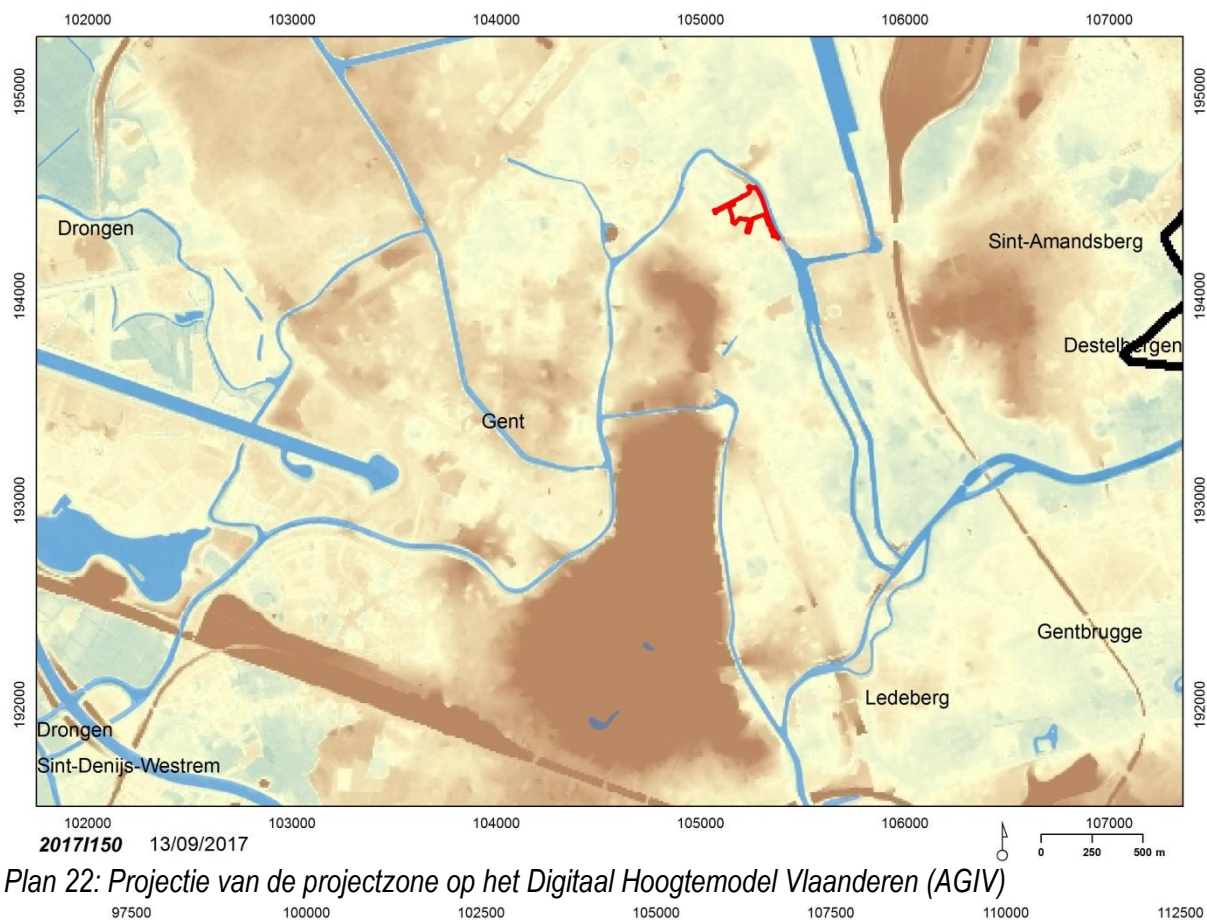
⁵ OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014, p. 55.

de infrastructuurwerken die rond 1911-1913 plaatsvonden (Congobrug en Bibliotheekstraat) veranderden de topografie van het terrein drastisch. De twee waterpartijen van de kruidtuin werden gedempt en vormen nog steeds depressies in het landschap. Op de bestaande topografie werd een talud aangebracht voor de Bibliotheekstraat en de Minnemeersen werden opgehoogd om voldoende doorvaarthoogte te creëren onder de nieuwe Congobrug. In plaats van een topografie die afloopt naar de Leie, zoals men zou verwachten in een valleigebied, steeg het reliëf. Hierdoor werd de historische link tussen Baudelo-abdij, park en Leie verbroken.

Plan 21: Reliëfplan (zonder coördinatengrid) met aanduiding van de hogere, kunstmatig aangelegde, zones in het rood (OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014)

Het projectgebied ligt in het bekken van de Gentse Kanalen met als deelbekken Gentse binnenwateren. Het bekken van de Gentse Kanalen omvat een oppervlakte van 916.99 km² en bestaat uit een samensmelting van gekanaliseerde rivieren.

Plan 24: Doorsnedes op het terrein met de verschillende hoogtes in TAW (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie Gent)

2.4.2 Gekende archeologische waarden

2.4.2.1 Historisch onderzoek

Waterwijk⁶

In de jaren 1100 vormde de Ottogracht de grens van het op dat moment snel groeiende Gent. Daarbuiten strekte er zich een laaggelegen gebied uit omgeven door regelmatig overstromende Leiearmen. Deze gronden waren grotendeels onontgonnen en hoorden toe aan de graaf van Vlaanderen. In 1213 schonk de graaf van Vlaanderen het gebied over de Ottogracht aan Gent om de verdediging van de stad te versterken. Tussen Krommewal en Nieuwbrugkaai werd de Nieuwe Leie gegraven, die de nieuwe buitengrens van Gent werd, en de binnenzijde werd versterkt met muren en toren ter hoogte van de Nieuwbrugkaai en in het noorden een aarden wal. Dit verklaart de nog steeds bestaande naam Oude Vest. Het gebied tussen de Leie, de Ottogracht en het huidige Baudelopark werd op het einde van de 13de en in de eerste helft van de 14de eeuw door de stad in meestal kleine cijnsperceeltjes verdeeld, waarbij de stad grondheer was, en hierop ontwikkelde zich een dichte bebouwing die eerst de naam 'Over de Marct' of 'Over de Gracht' kreeg om rond 1500 te veranderen in Waterwijk. In de tweede helft van de 14de eeuw was de stedelijke ontwikkeling er zo goed als voltooid. Naar het noordoosten werd buiten de Steenpoort de Steendam aangelegd die zeker teruggaat tot de 13de eeuw, misschien zelfs nog ouder. Het toponiem verwijst naar een door meersen aangelegde dam,

⁶ DEVRIESE, L., *De Waterwijk in Gent. De Stad verkavelt het terrein*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1998, jg. 22 nr. 4, p. 23-39; DEVRIESE, L., *De Waterwijk in Gent. Een 14de-eeuws stadsdeel komt tot stand*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1999, jg. 23 nr. 1, p. 14-41.

een verhoogde weg te midden van het drassige land⁷. Mogelijk vormt de Steendam een onderdeel van een oude landweg met een op zijn minst middeleeuwse oorsprong. Het was in elk geval de te volgen weg van de stad Gent naar de Sint-Baafsbdij en ten noordoosten gelegen nederzettingskernen. De huizen aan de Steendam hadden achtererven die dienden voor de verwerking van het afval en/of het uitvoeren van artisanale activiteiten (zie archeologische gegevens). De Steendam eindigde in het oosten in de Sint-Jorispoort. Het bouwblok ter hoogte van de huidige Baudelokaai is blijven bestaan tot begin 20ste eeuw.

Abdijtuin 1259-1797⁸

Sinds 1259 bezat de Baudelo-abdij van Sinaai in het Waasland, een refugium of toevluchtsoord binnen de stad Gent. Het was gelegen in de Waterwijk tussen een meander van de Leie en de Sint-Jacobsgracht (de latere Ottogracht). In 1584 besloten de cisterciënzers van Baudelo zich definitief te vestigen in hun refugium te Gent toen tijdens de godsdienstoorlogen hun moederabdij verwoest werd. Na verwervingen van het Huis van Overwaele (1597) en het Hof van Herzele (1607) startte in 1610, aan de westzijde langs de Ottogracht, de bouw van een kerk met klokkentoren en een aanpalend klooster met pandhof en begraafplaats. Vanaf 1617 werden nieuwe gebouwen opgetrokken op de hoek van de Ottogracht met de Baudelostraat. Op dat moment situeerde de abdijtuin zich ten oosten van het klooster langs beide zijden van het vaardeken binnen Baudelo, dat van meerdere brugjes was voorzien. In de lengte liep het vaardeken tot het vaardeken van de 'verwerers' tussen de Oude Vest en de Minnemeers. De tuin was toegankelijk langs een poort aan de Baudelostraat en één aan de Oude Vest. Deze omvatte zowel boomgaarden, moestuinen, bleekweides als een lusttuin. Met de bouw van de oostvleugel in 1661-1662 vormde de abdij een gesloten geheel met vier binnenplaatsen. In 1695 werd de poort in de Oude Vest vervangen. Na kleine verbouwingen en herstellingen aan de abdij en de bouw van een brouwerij, bakkerij en rosmolen in de vroege 18de eeuw volgde in 1777 de bouw van de uiterste kloostervleugel in de Baudelostraat. In 1755 wisten de monniken van Baudelo ook de resterende grond tussen de Leie en hun tuinmuur te bemachtigen. Twee jaar later werden hier zowel een houtmagazijn en pakhuis gebouwd als een nieuwe lusttuin aangelegd. In 1773 werd het vaardeken binnen Baudelo of de volledige noordelijke gracht gedempt.

Sinds de vroege 17de eeuw beschikten de Engelse Jezuïeten over een kerk en klooster in de Steendam. Via een brugje over het Sint-Jorisvaardeken of de Sint-Jansgracht bereikten ze tevens een bijbehorende tuin en brouwerij. Wanneer deze orde in 1773 werd opgeheven, kwam ook dit geheel in eigendom van de Baudelo-abdij in 1778. Na afbraak van de kerk en het klooster kwam op deze plek het nieuwe prelaatshuis met binnenplaats en koetshuis. Met de integratie van de achterliggende tuin, zoals weergegeven op de kaart van Goethals uit 1796, bereikte de abdijtuin zijn grootste omvang. Kort weliswaar, want een jaar later werd de kloostergemeenschap van Baudelo voor goed ontbonden.

Botanische tuin 1797 – 1903⁹

Op initiatief van de Franse bezetter werd in de afgeschafte Baudelo-abdij de centrale school en de bibliotheek van het Scheldepartement geïnstalleerd. Onder leiding van Karel Van Hulthem (1764-1832) en Bernard Coppens (1756-1801), professor botanica aan diezelfde centrale school, werd de oude abdijtuin ingericht als botanische tuin. Het ontwerp van de eerste serres, oranjerie en tuin staat op naam van architect Jean Baptiste Pisson (1763-1818). Pisson kon ongetwijfeld verder bouwen op de reeds aanwezige beplanting in de abdijtuin. Het plantenbestand werd hoofdzakelijk verzameld uit schenkingen van ondermeer Andre Thouin (1747-1824), directeur van de nationale plantentuin te Parijs,

⁷ GYSSELING, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen e.a., 1954, p. 77 nr. 471.

⁸ OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014, p. 21-24; DESEIJN G., *Graffiti in de Baudeloo-abdij*, (Erfgoedmemo, nr. 48), Gent, 2010; LALEMAN, M.C., DUPONT, G. & STEURBAUT, P., *Kleurrijk: Wynantz & Gent omstreeks 1820*, Gent, 2015, p. 144-151.

⁹ OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014, p. 25-32.

en tal van private collectioneurs, verenigd in de Gentse Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde. Tegen 1817 telde de *Hortus Gandavensis* maar liefst 970 plantenfamilies en 4100 variëteiten.

In 1808 werden grote delen van de kloostermuur vervangen en verhoogd. De toegang tot de nieuwe plantentuin ging nog steeds via de oude poort aan de Oude Vest. Op de plek van de vroegere bakkerij, brouwerij en het houtmagazijn stonden de serres en oranjerie. De eigenlijke tuin omvat drie verschillende delen. In een eerste zone lagen 91 bedden, aangeplant volgens de 24 klassen in de plantensystematiek van de Zweedse botanicus Carolus Linnaeus (1707-1778). Een tweede, regelmatige aanplanting (*Grand carré*) aan de zijde van de Leie herbergde een collectie van meer dan 600 fruitsoorten. Het derde en landschappelijk aangelegd tuingedeelte was opgevat als een promenade of wandeling langs gevarieerde boomgroepen, pergola's en bloeiende heesterperken. Behalve een rond watervlak, dat terugging tot de *grooten bassin* in de abdijtuin en gebruikt werd voor het begieten van de planten, lag in deze zone ook een vijver met waterplanten. Beide waterpartijen lagen op het niveau van de Leie. Achter een dichte begroeiing schuilde de hovenierswoning, een laat 18de-eeuwse constructie gebouwd tegen de kloostermuur van de Engelse Jezuïeten en de plaatselijk overwelfde Sint-Jansgracht. Op de scheidingslijn tussen school en tuin stond een hekwerk afkomstig van de Sint-Pieterskerk. De hele kruidtuin werd door hoge muren omsloten. Slechts een hek op de hoek van de Sint-Jansgracht en de Leie bood zicht op de Sint-Jorisbrug, de Pasbrug en de ruïnes van het 16de-eeuwse, Spaanse kasteel.

Ook na de stopzetting van de centrale school in 1804 bleef het voormalige klooster in gebruik als lyceum, koninklijk college (1814) en rijksatheneum (1850). In functie van dit onderwijs werden vleugels van de voormalige abdij verbreed en verhoogd, andere, vooral op de oostzijde, werden gesloopt. Van 1807 tot 1845 deed het prelaatshuis in de Steendam dienst als Bisschoppelijk paleis. Vanaf 1850 werd ook dit pand een onderwijsinstelling in eigendom van de Broeders der Christelijke Scholen. De departementale bibliotheek werd eerst overgedragen aan de stad (1804) en vervolgens aan de pas opgerichte universiteit (1818). In 1820 kwam vóór de westgevel van de kerk een nieuw portiek naar ontwerp van stadsarchitect Louis Roelandt (1786-1864). In 1861 werd tegen de zuidbeuk een nieuwe vleugel met leeszaal gebouwd. In 1880, na het dempen van de Ottogracht (1872-1878) volgde een laatste uitbreiding van 15 traveeën naar ontwerp van architect Adolphe Pauli (1820-1895).

In 1804 kwam ook de botanische tuin in handen van de stad. Meteen werd een bijzonder bestuurscollege in het leven geroepen. Een overeenkomst uit 1817 stelde de plantentuin ter beschikking van de universiteit, maar niet zonder voorwaarden. Evenals de bibliotheek diende ook de tuin open te blijven voor publiek. In 1825-1826 werden de serres van Pisson een laatste maal verbouwd. In 1828-1829 ontwierp architect Roelandt een nieuwe oranjerie, naast de schoolvleugel in de Baudelostraat. In 1851 werden de oude serres vervangen door een indrukwekkende constructie (1378 m², 15 m hoog) naar ontwerp van stadsarchitect Jacques Van Hoecke (1803-1852). Een centraal, octogonaal palmenhuis werd geflankeerd door twee vleugels met serres. Twee hoekpaviljoenen deden dienst als woning voor de directeur en als leslokaal.

In 1853 kocht de stad een huis met achterliggend pakhuis in de Steendam. Na afbraak van beide panden werd tussen 1856 en 1857 op dit perceel een nieuwe, representatieve toegang tot de kruidtuin aangelegd. In de Steendam kwam een hekwerk tussen twee wachthuisjes. Vervolgens leidde een kastanjedreef naar een gelijkaardige, dubbele constructie op de plaatselijk overwelfde Sint-Jansgracht. Verdere uitbreidingsmogelijkheden waren er midden 19de eeuw niet meer. De kruidtuin had langzamerhand ook te lijden onder de water- en luchtvervuiling afkomstig van de talrijke, nabijgelegen fabrieken. Er kwam een voorstel om de hele plantentuin te verplaatsen naar de Zwanenhoek nabij de Bijloke of het Citadelpark. In tussentijd zorgde het onderhoud van de serres, de oranjerie en hun verwarmingsinstallatie voor onophoudelijke kosten, die tot herhaalde discussies leidden tussen stad en

staat. Bij openbare verkoop in 1889 gingen heel wat waardevolle planten onder de hamer. Tegen 1895 verkeerden de serres en oranjerie in slechte staat. Tal van bustes en beelden verdwenen van hun sokkel. De beslissing tot verplaatsing bleef dan ook niet uit. In 1903 werd in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat nabij het Citadelpark de nieuwe universitaire plantentuin in gebruik genomen.

Square en speelplaats 1903-2012¹⁰

Reeds in 1899 nam de stad Gent een plan aan dat de hele zone tussen het stadhuis en de Leie van nieuwe straten voorzag. Zo ontstond de Belfortstraat, het tweede deel van de Baudelostraat tot de Vrijdagmarkt, de Bibliotheekstraat en de Baudelokaai. Nog vóór 1908 werden in de oude kruidtuin de oranjerie en serres afgebroken, alsook de twee vijvers gedempt. De voormalige hovenierswoning deed dienst als eerste stadslaboratorium. In de hoek van de Leie en de Sint-Jansgracht werd een politiekantoor met hondenkennel opgetrokken. Tussen 1911 en 1913 werd de Bibliotheekstraat aangelegd. Samen met de nieuwe Minnemeersbrug zorgde dit voor de verbinding van het stadscentrum met de toenmalige haven bij het Stapelplein. Op de hoek van de Steendam en Sint-Jacobs verdween hiervoor een volledige huizenblok en de straat sneed het park als het ware door midden. Tegelijk werd een eerste gedeelte van de Sint-Jansgracht gedempt. Tussen 1913 en 1916 werd aan de kant van de Leie een deel van de kruidtuin opgegeven voor de aanleg van de Baudelokaai. Op het noordelijke deel, voorbij de kapel en het schoolgebouw, werd een speeltuin in zandbak aangelegd. De zuidelijke helft werd herleid tot de zogeheten *Square Baudelo*. In 1942 werd een volgend deel van de Sint-Jansgracht gedempt, van de MacLeoddreef, de huidige Rembert Dodoensdreef, tot de hoek van de Baudelokaai. Aanleiding hiervoor was de verbouwing van de oude toegang op de brug en de constructie van een stadslaboratorium op de plaats van de gewezen hondenkennel. Tegen 1948 werd ook dit labo te klein bevonden en vervangen door de bouw van het huidige Instituut voor Hygiëne (1952-1954). In 1954 kwam ook het basketbalveld nabij de school. Met de bouw van het nieuwe stadslabo verdwenen in de MacLeoddreef ook de laatste restanten van de oude parktoegang. Deze dreef van sintels werd in 1959 voorzien van dallen en ingericht als openbare parking. Naast deze parkeerplaats werd in 1963 een nieuwe vleugel en hoofdtoegang voor de Sint-Jorisschool gebouwd.

In de jaren 1990 groeide, op aansturen van de bewoners in de Waterwijk, de idee om de Bibliotheekstraat te verwijderen en aldus de Baudelohof te herenigen. In 2006 ging de Bibliotheekstraat daadwerkelijk op de schop.

2.4.2.2 Cartografische gegevens

Cartografisch materiaal toont lang min of meer dezelfde situatie ter hoogte van de Baudelo-abdij. Zowel op het Panoramisch Gezicht op Gent¹¹ van 1534 als de kaart van Horenbault¹² uit 1619, als Hondius¹³ uit 1641 tonen de Baudelo-abdij met ten oosten ervan een boomgaard omgracht door de Baudelo- en de Sint-Jansvest. Ter hoogte van de Baudelostraat wordt reeds bewoning afgebeeld langs beide zijden. De zone ter hoogte van de Leie, ten noorden van het Baudelovest wordt in gebruik genomen als bleekweiden.

¹⁰ OMGEVING, ECOREM, HEBBELINCK, K. & MEYSMANS, G., 2014, p. 33-36.

¹¹ Stad Gent, STAM.

¹² Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief.

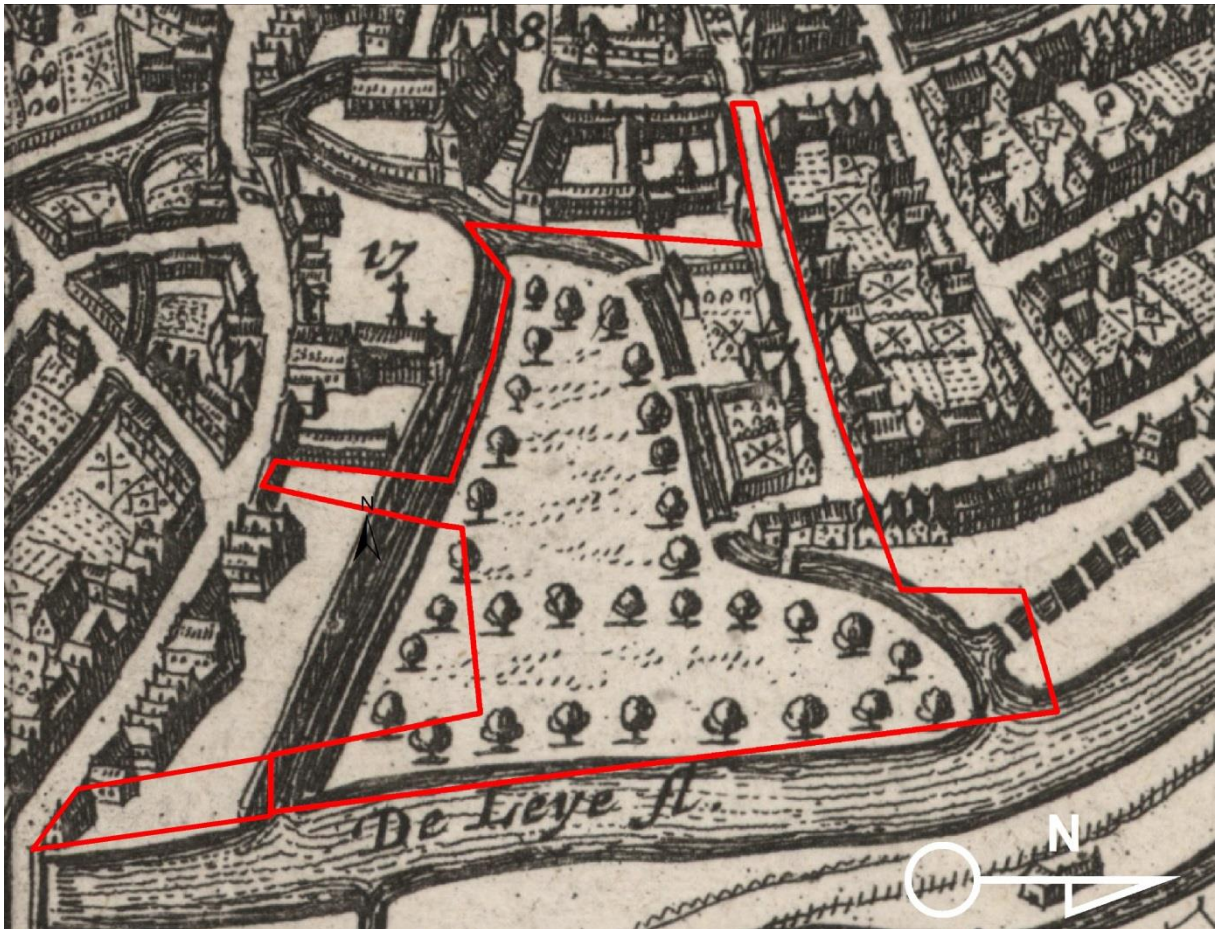
¹³ Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief.

Plan 25: Panoramisch Gezicht op Gent van 1534, met een zicht op de Baudelo-abdij en het gebied tussen de twee Leie-armen (STAM Gent © www.lukasweb.be - Art in Flanders vzw, foto Hugo Maertens)

Plan 26: Het projectgebied aangeduid op een detail van de kaart van Horenbault, 1619 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief)

Plan 27: Detail uit het stadsplan van Hendrik Hondius in de *Flandria Illustrata* van Antonius Sanderus, 1641-1735 (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarchief, SAG_IC_DK_1_13)

Met de integratie van de achterliggende tuin, zoals weergegeven op de kaart van Goethals¹⁴ uit 1796, bereikte de abdijtuin zijn grootste omvang. Tevens is de Baudelovest overwelfd en gedicht (zie lager).

Op de plannen uit de 19de eeuw zijn ten noorden van de botanische tuin de serres zichtbaar.

Het zuidelijke deel van het projectgebied toont op de iconografie telkens een bouwblok langs de Steendam. Op het Panoramisch Gezicht op Gent (1534) staat de Sint-Jorispoort afgebeeld. Deze moet gesitueerd worden in het verlengde van de Steendam en niet ter hoogte van de huidige (afgebogen) Sint-Jorisbrug. De poort is eveneens zichtbaar op de kaart van van Deventer (1560). Lieven Vander Schelden¹⁵, deken van de Gentse schildersgilde vervaardigde in 1584 in opdracht van het Gentse stadsbestuur triomfbogen en zegetekens voor de blijde intrede van Farnese te Gent. Alexander Farnese, hertog van Parma was bevelhebber van de Spaanse troepen in de Nederlanden. Onder zijn offensief van 1583-1584 poogde hij de grote Vlaamse steden te heroveren voor Filips II. Gent capituleerde voor Farnese op 17 september 1584. Dit betekende het einde van de Gentse Calvinistische republiek die in 1577 werd ingericht. De intrede van Farnese als gouverneur-generaal der Nederlanden in Gent zou plaatsvinden in 1584 maar de hertog liet op zich wachten. Op 11 december 1585 werden de opgerichte versieringen afgebroken. In 1586-1587 bood Vander Schelden aan het stadsbestuur een bundel met aquarellen aan die de stadsversieringen voorstellen.

¹⁴ Universiteitsbibliotheek Gent.

¹⁵ STAM Gent.

Plan 28: Detail uit het *Panoramisch Gezicht op Gent* van 1534, met een zicht op de Sint-Jorispoort en brug over de Leie (STAM Gent © www.lukasweb.be - Art in Flanders vzw, foto Hugo Maertens)

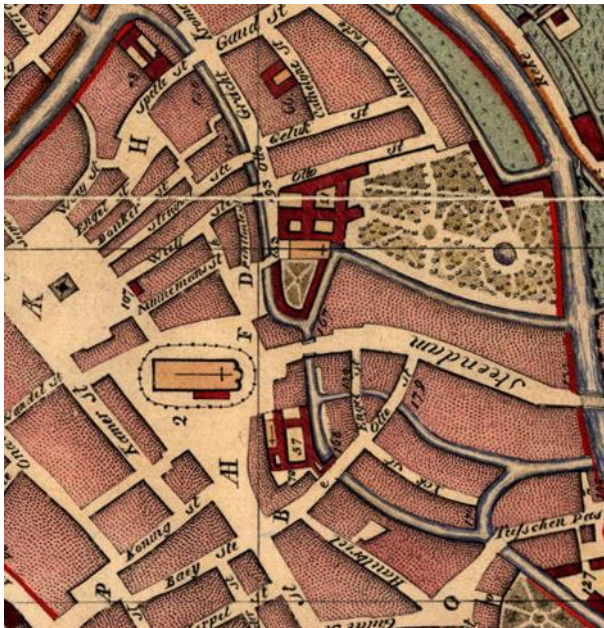

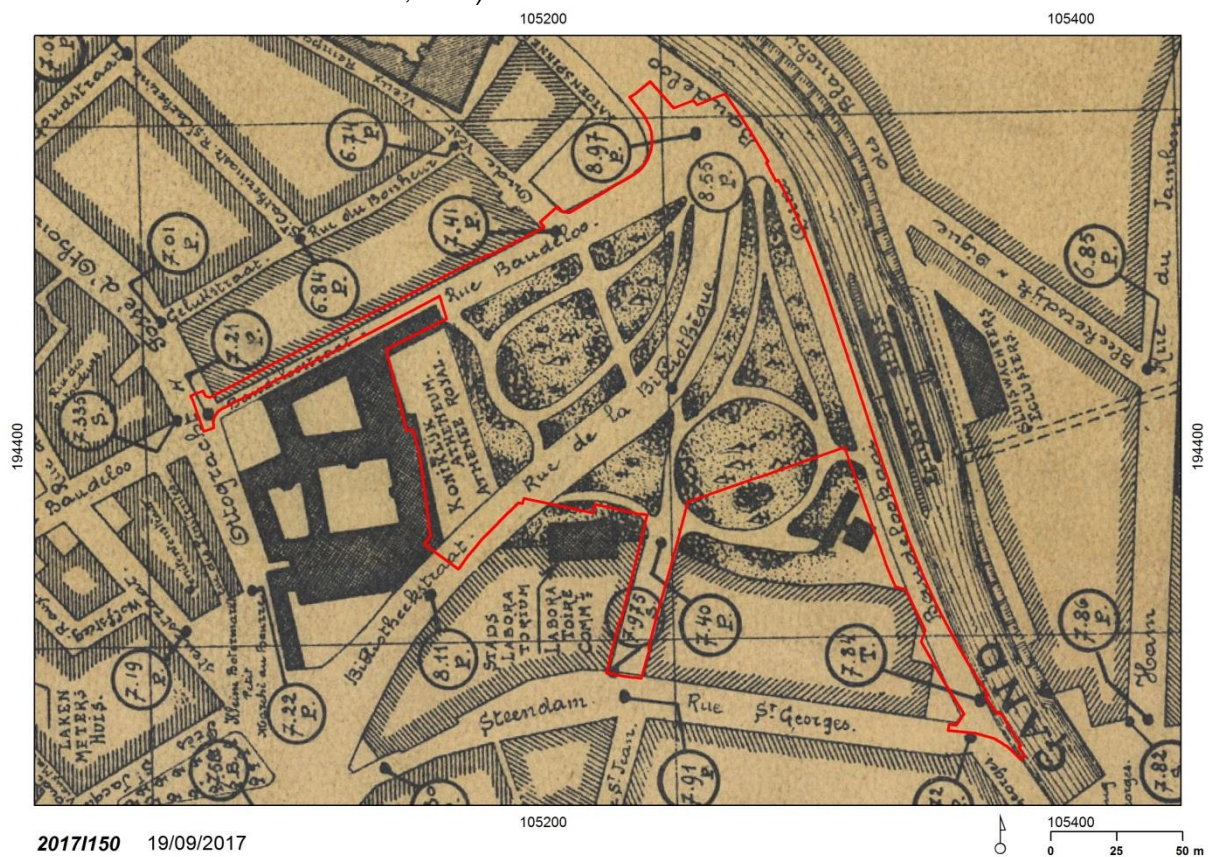
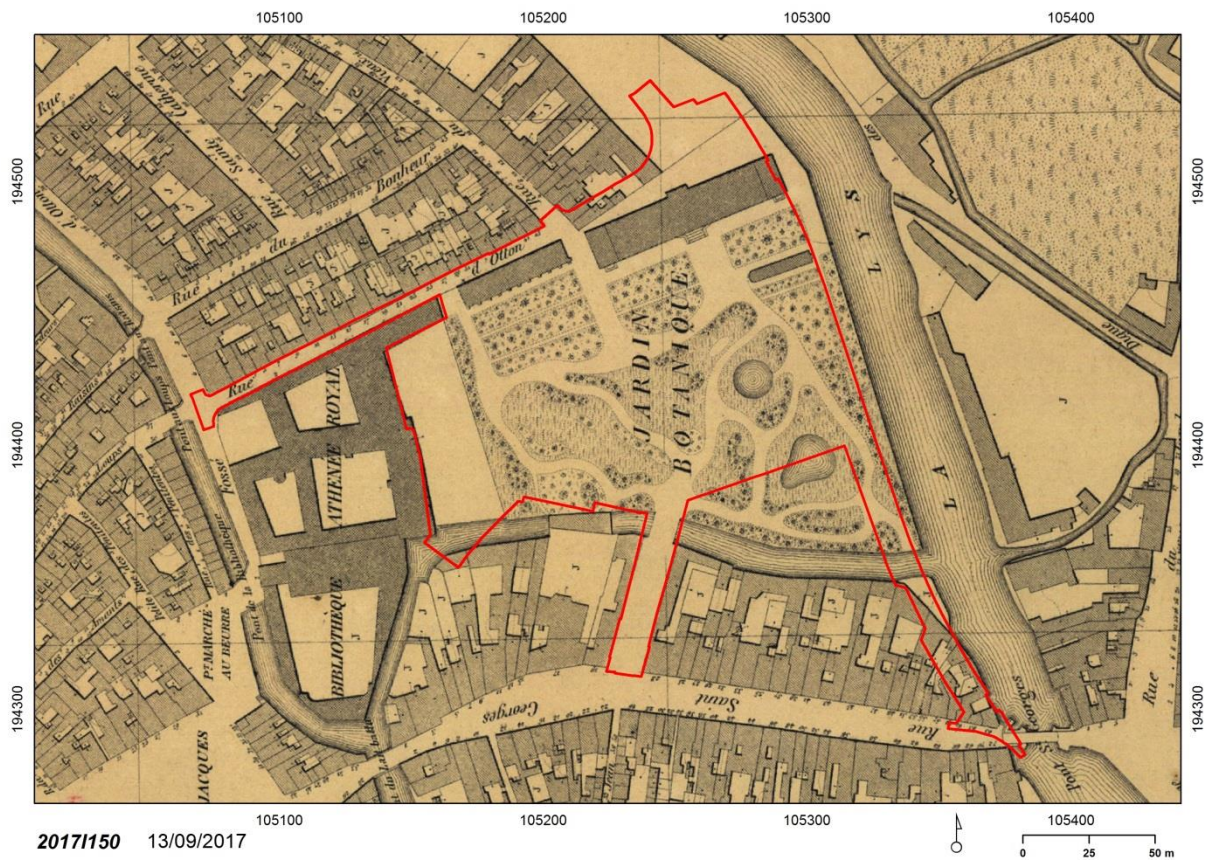
Plan 29: Detail uit Jacob van Deventer met zicht op de Sint-Jorispoort, ca. 1560 (Nationale Bibliotheek, Madrid)

Plan 30: De Sint-Jorispoort, aquarel van Lieven Vander Schelden, 1584 (STAM Gent)

De huizenblok tussen Steendam en Leie wordt op de iconografie telkens afgebeeld als bewoning langsheen de Steendam en open achtererven achteraan. Pas op de 19de-eeuwse kadasterplannen gaat het om dichtgebouwde percelen. Na 1911 verandert de site van Baudelo grondig met de aanleg van nieuwe straten (Bibliotheekstraat, Baudelokaai) en de afbraak van een deel van het oostelijke deel van het bouwblok ten noorden van de Steendam.

2.4.2.3 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Recent archeologisch onderzoek in de nabije omgeving van de Baudelohof vertelt het verhaal van de desbetreffende percelen, doch het is niet mogelijk op basis van deze resultaten een voorspelling te doen van het bewaarde bodemarchief in het huidige Baudelopark. De enige uitzondering hierop is het beperkte archeologische onderzoek door Stadsarcheologie Gent¹⁶ op de speelplaats die het westen van het projectgebied omvat. Wel kwam in alle omliggende archeologische onderzoeken naar boven dat de natuurlijke bodem niet werd bereikt, tenzij bij boringen dieper dan 5 m. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de geschiedenis van deze waterrijke moerassige wijk vol van natuurlijke meanders van de Leie.

Tijdens archeologisch onderzoek op de speelplaats van de school aan de Ottogracht 4, binnen de voormalige Baudelo-abdij, werd een muur aangetroffen die waarschijnlijk teruggaat tot de 16de-eeuwse fase van de abdij. Gelijkaardige muren met bakstenen van groot formaat waren eerder bij werkzaamheden op de binnenliggende speelplaats, ten westen, aangesneden. Meer sprekend voor de rest van de Baudelohof zijn de twee parallelle noordoost-zuidwest georiënteerde kaaimuren van een kanaaltje of 'vaardeken' of vest die ca. 16 m konden gevolgd worden. De kademuren waren tussen de 0,85 en 0,95 m breed en kenden aan de binnenzijde telkens een quasi gelijkaardige opbouw. De zichtbare zijde bestond uit een parement van grote gehouwen blokken natuursteen waarop de frijnslag goed zichtbaar was. De muren waren ca. 0,90-1,30 m hoog zichtbaar. In een tweede fase werd het vaardeken overwelfd met een bakstenen gewelf. Het gewelf was nergens meer bewaard, doch de aanzet was op verschillende plaatsen op beide muren zichtbaar. Het meest noordelijke deel kreeg geen overwelfing, maar eindigde in een aan de buitenwereld zichtbare afgewerkte boog in natuursteen. De huidige schoolvleugel is met een spaarboog over het volgestorte vaardeken gebouwd. Aan de hand van reeds een eerste rudimentair iconografisch en archivalisch onderzoek, gecombineerd met de archeologische resultaten kan gesteld worden dat het vaardeken dat in 1732 vermeld stond als '*vaerdeken binnen baudeloo*' vermoedelijk in de 17de eeuw overwelfd en overbouwd werd door de vleugel, momenteel opgenomen in het schoolgebouw. Het is niet duidelijk of het om een oude Leie-arm dan wel een gegraven waterloop ging. Wel was het mogelijk om via dit vaardeken de abdij van Baudelo, via de Leie en verder het Stekenevaardeken rechtstreeks te verbinden met hun moederabdij in Sinaai. Op oude plannen van die tijd is er ook sprake van een keuken die precies op deze locatie werd opgetrokken, maar die was geen lang leven gegund, daar er midden-eind 18de eeuw sprake is van het afbreken van het keukengebouw en het dempen van dit deel van het vaardeken.

¹⁶ BRU, M.A., VERMEIREN, G. & STEURBAUT, P., *Archeologisch onderzoek in de Ottogracht 4, Gent (OVL)*, in: *Archaeologia Mediaevalis (Kroniek-Chronique)*, Gent, 2015, p. 74-76.

Plan 35: Opgravingsplan op de speelplaats geprojecteerd op het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

Plan 36: Detailplan van de opgravingen op de speelplaats met in het blauw de richting van het opgegraven vaardeken (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

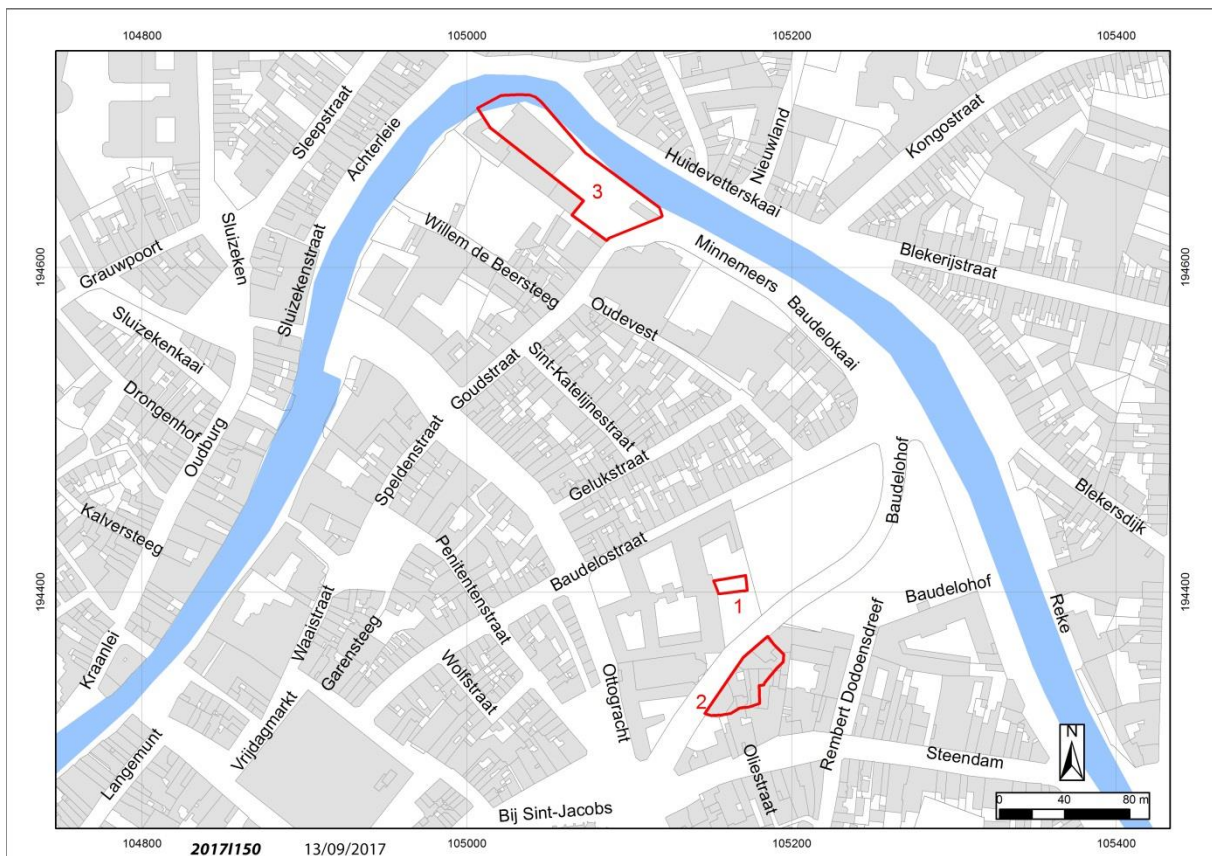
Foto 2: Overzichtsbeeld opgravingen (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

In 2014 werd in de Bibliotheekstraat, op de achterliggende percelen van huizen aan de Steendam, een archeologisch onderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen¹⁷. Het resultaat van deze opgraving waren sporen van landwinning uit de late middeleeuwen; twee ovens en sporen uit de 14de eeuw; 16de-17de-eeuwse muurresten; een 17de-18de-eeuwse leerlooierij, een laat 18de-/vroeg 19de-eeuwse leerlooierij en muurresten uit de 19de en 20ste eeuw.

Eveneens in 2014 werd aan de Minnemeers 2-4 door BAAC Vlaanderen een archeologisch onderzoek georganiseerd in kader van nieuwbouwwerken¹⁸. Dit leverde vooral kennis op over de perceelsevolutie van deze bocht in de Leie met sporen van overstromingen en het proberen strijden tegen het water om het perceel droog te krijgen door op te hogen sinds de 13de eeuw. Deze percelen aan de Leie werden gebruikt als stortplaats, bleekweiden en een kopergieterij, alle activiteiten rechtstreeks gekoppeld aan het water. De alluviale meersgronden aan de rand van de stad vormden een uitgelezen plaats voor artisanale bedrijvigheden.

¹⁷ VAN REMOORTER, O., SCHELLENS, S. & VANOVERBEKE, R., *Archeologische opgraving Gent-Bibliotheekstraat*, (Conceptrapport), Gent, 2016.

¹⁸ VAN REMOORTER, O., SCHELLENS, S. & VANOVERBEKE, R., *Evaluatieverslag Archeologische opgraving Gent, Minnemeers*, Gent, 2015.

Plan 37: Lokalisatie van de hoger besproken recente opgravingen, 1-speelplaats Ottogracht 4; 2-Bibliotheekstraat; 3-Minnemeers (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

De ligging van bovenstaande sites, buiten de bebouwde zones, naast de zich uitbreidende stad en vlakbij zowel een landweg - de Steendam - als waterwegen - de Leie en haar vertakkingen - bood talrijke voordelen. De alluviale kleien van Schelde en Leie die in de omgeving in grote hoeveelheden aanwezig waren, waren gemakkelijk te exploiteren en aan te voeren. De ligging buiten de agglomeratie was een voordeel voor het brandgevaar of de rookhinder, maar tegelijkertijd was de bewoning voldoende dichtbij om een eerste afzetmarkt te garanderen voor de afgewerkte producten¹⁹.

In de CAI zijn nog een aantal omliggende archeologische registraties opgenomen. De voor dit onderzoek relevante nummers worden besproken.

Ter hoogte van het MIAT zijn bij een aantal noodopgravingen (CAI: 333289) sporen teruggevonden die opklimmen tot de late middeleeuwen. Eveneens werd het dempen van de Minnemeersen, begin 20ste eeuw, zodat het geheel opgehoogd werd en een onderdoorvaart mogelijk werd, vastgesteld bij het aanleggen van de nieuwe Congobrug. In de Goudstraat 12 werd bij toeval (CAI: 333067) een metalen plaatje aangetroffen uit de late middeleeuwen.

Onder het tracé van de Bibliotheekstraat werden structuren aangetroffen die enerzijds verwijzen naar de gracht (Baudelovest/-vaardeken of Sint-Jansgracht) die hier liep en gedempt werd in 1893, alsook naar laatmiddeleeuwse bebouwing die er langs stond en onderdeel was van de Baudelo-abdij (CAI: 333020).

¹⁹ BERKERS, M., DE SMET, G. & STOOPS, G., 2011, p. 161.

In de Ottogracht werden bij wegen- en collectorenwerken de restanten aangesneden van de kaaimuur van de voormalige gracht die hier liep en in 1862 werd gedempt. Tevens werd de aanzet van een bruggenhoofd aangesneden. Deze bestond uit een kern in baksteen en afgeboord met blauwgrijze natuursteen (CAI: 333319, 333320, 333321, 333322).

Op het huidige rond punt Bij Sint-Jacobs werden bij wegenwerken de restanten van bakstenen muren opgetekend (CAI: 333019) die refereren naar het voormalige bouwblok dat nog zichtbaar is op de plannen van het primitief kadaster. Verder richting Sint-Jacobskerk (CAI: 333017) werd de kerkhofmuur in Doornikse kalksteen aangesneden, evenals begravingen. CAI: 333404 is waarschijnlijk een foute interpretatie van een mondelinge communicatie.

Tussen de Steendam, Ijkmeesterstraat en Sint-Jansdreef (CAI: 160711, 333405) werden bij werkzaamheden aardewerkensembles aangetroffen die refereren naar de aanwezigheid van een pottenbakkerij.

Plan 38: De op de CAI aangeduide en hoger besproken relevante archeologische relictten (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

2.4.2.4 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader²⁰

In de nabije omgeving situeren zich een aantal beschermde monumenten en op de inventaris bouwkundig erfgoed vastgestelde relictten:

- Koninklijk Atheneum en Stadsbibliotheek: Baudelokapel²¹ (bescherming is geldig sinds 28-12-1936)

²⁰ BOGAERT, C., LANCLUS, K. & VERBEECK, M., 1979; DE CLERCQ, L. & NAUWELAERTS, J., 2015, p. 15-17.

- Koninklijk Atheneum en Stadsbibliotheek met oorlogsmonument²² (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Koninklijk Atheneum en Stadsbibliotheek: oorlogsmonument²³ (bescherming is geldig sinds 24-11-2011)
- Steendam 11²⁴: Pastorie van de Sint-Jacobsparochie (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Steendam 29²⁵: Classicistisch herenhuis (gedeeltelijke bescherming is geldig sinds 26-03-1990 en vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Gevelrij Baudelostraat-Minnemeers²⁶ (niet elk apart behandeld): (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Steendam 93²⁷: Hoekhuis (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Steendam 91²⁸: Burgerhuis met lijstgevel (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Steendam 89²⁹: Stadshuis De Lelie (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Steendam 79³⁰: Burgerhuis De vier Haymondskinderen (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)
- Steendam 75-77³¹: Burgerhuis in empirestijl (vastgesteld als bouwkundig erfgoed sinds 05-10-2009)

Tevens zijn een aantal landschappelijke relictten bewaard zoals de Rembert Dodoensdreef als voormalige parktoegang en het historisch bomenbestand.

2.4.3 Interpretatie onderzochte gebied

Het projectgebied situeert zich in de Gentse Waterwijk een deel dat in 1213 onderdeel werd van de stad Gent, in een zone die landschappelijk gekenmerkt werd door de loop van de Leie, haar diverse grachten en de latere gekanaliseerde vaardekens. De Baudelohof kenmerkt zich qua historiek door een voormalige abdijtuin die later onderdeel werd van een plantentuin voordat het een publiek park werd. De strook langs de Baudelostraat kent op cartografische bronnen vertrekkende van het Panoramisch

²¹ BOGAERT, C., LANCLUS, K. & VERBEECK, M., *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent, Fusiegemeenten, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4ND*, Brussel-Gent, 1983; Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Koninklijk Atheneum en Stadsbibliotheek met oorlogsmonument. In: *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25508> op 08-07-2016 14:39.

²² Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Koninklijk Atheneum en Stadsbibliotheek met oorlogsmonument. In: *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25508> op 08-07-2016 14:39.

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Koninklijk Atheneum en Stadsbibliotheek met oorlogsmonument. In: *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25508> op 08-07-2016 14:39.

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Pastorie van de Sint-Jacobsparochie. In: *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25902> op 08-07-2016 15:35.

²⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Classicistisch herenhuis. In: *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald van <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25908> op 08-07-2016 15:41.

²⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Classicistisch herenhuis. In: *Inventaris Onroerend Erfgoed*. Opgehaald op 08-07-2016 15:41.

²⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Hoekhuis, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25927> (geraadpleegd op 18 september 2017).

²⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Burgerhuis met lijstgevel, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25925> (geraadpleegd op 18 september 2017).

²⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Stadswoning De Lelie, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25923> (geraadpleegd op 18 september 2017).

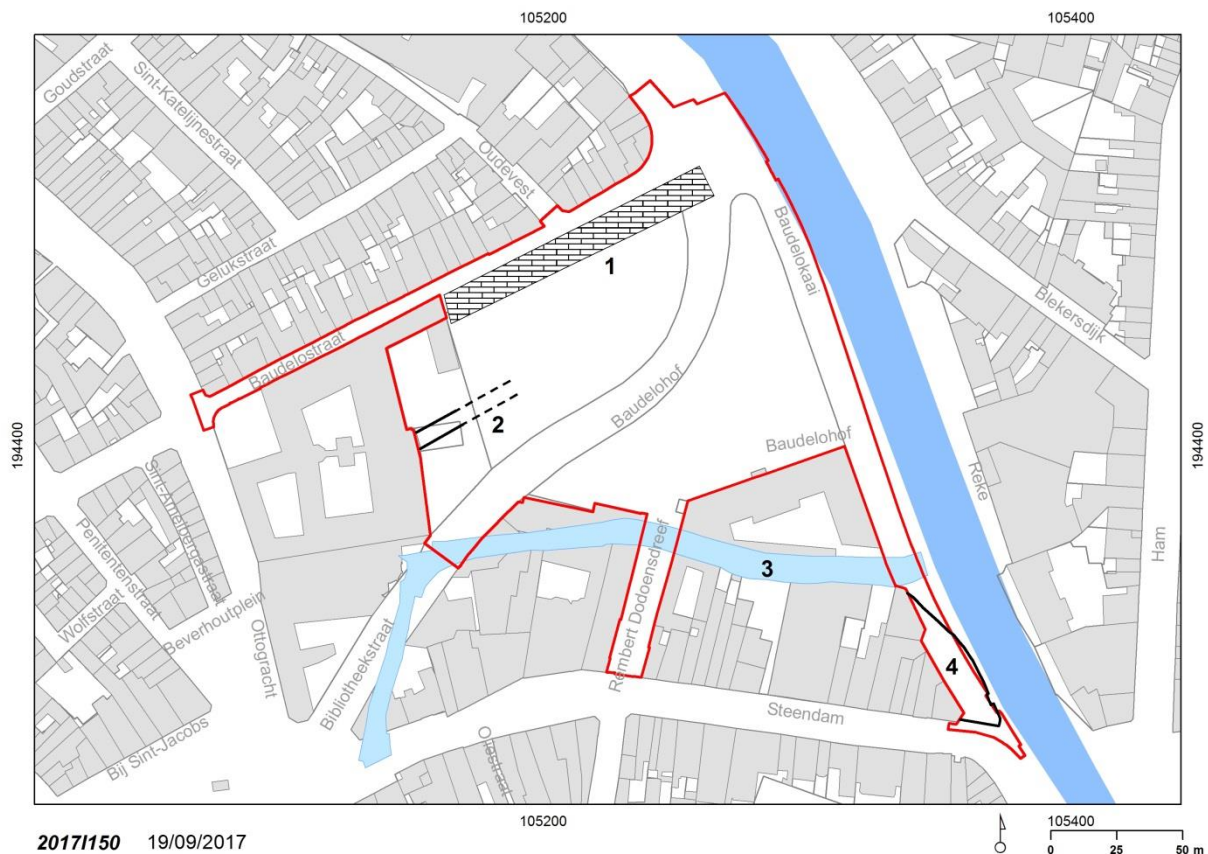
³⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Burgerhuis De vier Haymondskinderen, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25919> (geraadpleegd op 18 september 2017).

³¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Burgerhuis in empirestijl, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/25917> (geraadpleegd op 18 september 2017).

Gezicht op Gent, 1534, bebouwing aan weerszijden. De Waterwijk ten noorden van de Baudelostraat werd op het einde van de 13de en in het begin van de 14de eeuw door de stad in kleine cijnspercelen verdeeld waardoor een dichte bebouwing ontstond. In de projectzone waar een afscheidingsmuur tussen het woonerf en het park wordt aangelegd zijn in verschillende historische fasen kleine huizen te herkennen die in de 18de eeuw verdwijnen en opgenomen worden in de abdijtuin. Later, in de tijd van de botanische tuin, worden in die zone serres en strak gealigneerde plantenperken aangelegd.

Het westelijke deel van het projectgebied omvat de kaaimuren langs de Leie. Over het terrein liepen in het verleden twee voormalige grachten van de Leie die later een gekanaliseerd verloop kenden om in de 17de eeuw overwelfd te worden en op het einde van de 19de-begin 20ste eeuw gedempt te worden. De precieze loop van het Baudelovaardeken op het projectgebied is niet gekend, op het deel na dat bij archeologisch onderzoek in 2014 aan het licht kwam en later is overbouwd door één van de vleugels van de abdij.

De Baudelokaai is een 20ste-eeuwse straat die aangelegd is door een bouwblok georiënteerd op de Steendam, een in oorsprong zeker 13de-eeuwse landweg staduitwaarts. In het verlengde van de Steendam wordt de Sint-Jorispoort gesitueerd, enkel gekend van afbeeldingen uit de 16de eeuw. Deze maakte deel uit van de 12de-eeuwse omwalling en ligt op de as van de stad naar de Sint-Baafsabdij.

Plan 39: Synthesepan op basis van het assessmentrapport met 1) de locatie van de bewoning langs de Baudelostraat op basis van het primitief kadaster; 2) het opgegraven Baudelovaardeken en zijn richting op de speelplaats van de school; 3) de loop van de Sint-Jansgracht op basis van het primitief kadaster; 4) het verdwenen deel van het bouwblok langs de Steendam (Stad Gent, De Zwarte Doos, Stadsarcheologie)

2.4.4 Verwachting t.o.v. archeologisch erfgoed

Er is geen kaart met afbakening van zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is. Op de opgegraven zone na op de speelplaats, is het niet eenduidig op te maken of er in de rest van het projectgebied geen archeologisch erfgoed aanwezig is. Wel is voor de rest van het projectgebied geoordeeld dat de geplande verstoringen geen eventueel archeologisch erfgoed zullen vernietigen.

De eerder vooropgestelde onderzoeksvragen werden afgetoetst aan de informatie die de bureaustudie opleverde.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?*

De bestaande bronnen, in casu historische, archeologische en cartografische, leren over het archeologisch potentieel van de hele Baudelohof. Doch deze informatie moet uit elkaar getrokken worden in verschillende zones. Met een bewoningshistoriek in het noorden langsheen de Baudelostraat; een tuinhistoriek quasi volledig over de hele hof; een grachtensysteem doorheen het areaal waarvan de volledige precieze loop niet gekend is en bewoning langsheen de Steendam die eindigde in een stadspoort en brug over de Leie. De diepte van het bewaarde archeologisch potentieel is niet gekend. In het kader van het opgegraven Baudelovaardeken gaat dit van ca. 0,5-1 m onder het huidige maaiveld van de speelplaats tot minimaal 3-4 m onder het huidige maaiveld.

- *Wat is de historiek van de Baudelo-abdij waarvan de Baudelohof onderdeel was?*

Sinds 1259 bezat de Baudelo-abdij van Sinaai in het Waasland, een refugium of toevluchtsoord binnen de stad Gent. In 1584 besloten de cisterciënzers van Baudelo zich definitief te vestigen in hun refugium te Gent toen tijdens de godsdienstoorlogen hun moederabdij verwoest werd. Rond 1617 situeerde de abdijtuin zich ten oosten van het klooster langs beide zijden van het vaardeken binnen Baudelo, dat van meerdere brugjes was voorzien. De tuin omvatte zowel boomgaarden, moestuinen, bleekweides als een lusttuin. Met de bouw van de oostvleugel in 1661-1662 vormde de abdij een gesloten geheel met vier binnenplaatsen. In 1755 wisten de monniken van Baudelo ook de resterende grond tussen de Leie en hun tuinmuur te bemachtigen. In 1773 werd het vaardeken binnen Baudelo of de volledige noordelijke gracht gedempt. Sinds de vroege 17de eeuw beschikten de Engelse Jezuïeten over een kerk en klooster in de Steendam. Via een brugje over het Sint-Jorisvaardeken of de Sint-Jansgracht bereikten ze tevens een bijbehorende tuin en brouwerij. Wanneer deze orde in 1773 werd opgeheven, kwam ook dit geheel in eigendom van de Baudelo-abdij in 1778. In 1797 werd de gemeenschap van Baudelo voorgoed ontbonden.

- *Wat is de landschapshistoriek van het terrein, dit in functie van het voornamelijk in gebruik zijn als tuin/park?*

Ten tijde van de abdijtuin (1259-1797) bestond het landschap voornamelijk uit een lusttuin met een tuinmuur errond en nutsgebouwen langsheen de Baudelostraat. Ten tijde van de Franse bezetter werd de oude abdijtuin ingericht als botanische tuin waarbij in de eerste plaats werd verdergegaan op de beplanting ten tijde van de abdijtuin. In 1808 werden grote delen van de kloostermuur vervangen en verhoogd. De toegang tot de nieuwe plantentuin ging nog steeds via de oude poort aan de Oude Vest. Op de plek van de vroegere bakkerij, brouwerij en het houtmagazijn stonden de serres en oranjerie. De eigenlijke tuin omvat drie verschillende delen. In een eerste zone lagen 91 bedden, aangeplant volgens de 24 klassen in de plantensystematiek van de Zweedse botanicus Carolus Linnaeus (1707-1778). Een tweede, regelmatige aanplanting (Grand carré) aan de zijde van de Leie herbergde een collectie van meer dan 600 fruitsoorten. Het derde en landschappelijk aangelegd tuingedeelte was opgevat als een promenade of wandeling langs gevarieerde boomgroepen, pergola's en bloeiende heesterperken. Behalve een rond watervlak, dat terugging tot de *grooten bassin* in de abdijtuin en gebruikt werd voor

het begieten van de planten, lag in deze zone ook een vijver met waterplanten. Beide waterpartijen lagen op het niveau van de Leie. In 1804 kwam ook de botanische tuin in handen van de stad. Een overeenkomst uit 1817 stelde de plantentuin ter beschikking van de universiteit, maar niet zonder voorwaarden. Evenals de bibliotheek diende ook de tuin open te blijven voor publiek. In 1903 werd in de Karel Lodewijk Ledeganckstraat nabij het Citadelpark de nieuwe universitaire plantentuin in gebruik genomen. Nog vóór 1908 werden in de oude kruidtuin de orangerie en serres afgebroken, alsook de twee vijvers gedempt. Tussen 1911 en 1913 werd de Bibliotheekstraat aangelegd. Tussen 1913 en 1916 werd aan de kant van de Leie een deel van de kruidtuin opgegeven voor de aanleg van de Baudelokaai. Op het noordelijke deel, voorbij de kapel en het schoolgebouw, werd een speeltuin in zandbak aangelegd. De zuidelijke helft werd herleid tot de zogeheten *Square Baudelo*.

- *Wat is de kennis over de verschillende grachten die de Waterwijk kenmerkten?*

Sinds 1534, op het oudste stadsplan van Gent, staat de Baudelohof grotendeel ingetekend binnen twee armen van de Leie. Deze werden in een later stadium gekanaliseerd (Baudelovest/-vaardeken en Sint-Jansgracht) met kaaimuren om nog later overweld te geraken (Baudelovaardeken, 17de eeuw) waarna ze eind 19de-begin 20ste eeuw werden gedempt. Het precieze traject van het Baudelovaardeken op het projectgebied is niet gekend, doch in 2014 werd bij archeologisch onderzoek op de speelplaats van de huidige school in de voormalige abdijgebouwen, een deel van het gedempte vaardeken opgetekend.

- *Wat is de kennis over het bouwblok ingesloten door de Steendam en de Sint-Jansgracht en nu ingenomen door de Baudelokaai?*

De Steendam is een in oorsprong zeker 13de-eeuwse landweg waarlangs er zich bewoning heeft gevormd. De Baudelokaai is een vroeg-20ste-eeuwse creatie door het deel van het bouwblok langsheen de Leie. Op de historische iconografie lijkt dit bouwblok steeds op de Steendam georiënteerd met open erven achteraan, doch op de 19de-eeuwse kadasterplannen is dit ondertussen quasi volledig dichtgebouwd met een nog open areaal in de oksel van de Sint-Jansgracht met de Leie.

- *Wat is de kennis over de op het Panoramisch Gezicht van Gent (1534) afgebeelde stadspoort over de Leie, op het einde van de Steendam?*

De Sint-Jorispoort maakt onderdeel uit van de 12de-eeuwse stadsomwalling. Stadsrekeningen vermelden in 1213 de Sint-Jorispoort. Het traject Steendam-Sint-Jorispoort maakt onderdeel uit van de weg van de stad naar de Sint-Baafsabdij. Behalve de afbeelding op het Panoramisch Gezicht op Gent van 1534 en de kaart van Deventer uit 1559, is er niets gekend over deze stadspoort.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De werken zijn van diverse aard gaande van ophogingen, beperkte afgravingen, aanleggen van een waterbuffen, verlagen van de kaaimuren, aanleggen van een droge gracht, aanleggen van wandel- en fietspaden, de bouw van een scheidingsmuur tussen Baudelostraat en park, tot het aanplanten van nieuwe flora,... alsook de aanleg van een gescheiden rioolstelsel ... Elk van deze werken kent een andere impact op het bodemarchief gedetailleerd aangepakt in bovenstaand assessmentrapport en gehanteerd in onderstaand programma van maatregelen.

- *Wat is het belang van het terrein binnen de ontwikkeling van de stad Gent?*

De Baudelohof situeert zich in het deel van Gent waarbij de Ottogracht die ten westen van het projectgebied loopt de stadsgrens was in 1100. In 1213 werd ook het deel ten oosten (de Waterwijk), o.a. het projectgebied, toegevoegd aan de stad. Historische bebouwing wordt langsheen de Baudelostraat gesitueerd. De hele oppervlakte van de Baudelohof is grotendeels overgegaan van onbebouwde abdijtuin met nutsgebouwen langsheen de Baudelostraat naar een plantentuin met een gelijkaardige bebouwingszone. De Steendam was zeker al vanaf de 13de eeuw een uitvalsweg naar het oosten met een stadspoort die de grens van de stad bepaalde. Zeker vanaf de 14de eeuw ontwikkelde

er zich bewoning langsheen deze as. De Baudelokaai is een 20ste-eeuwse creatie door deze voormalige bouwblok.

Uit bovenstaande nota blijkt dat de combinatie van het archeologische verwachtingspatroon afhankelijk van de zone in het projectgebied en de impact van de geplande ingrepen in het bodemarchief nopen tot verschillende zones met een verschillende archeologische aanpak (Zone 1, Zone 2, Zone 3 en Zone 4).

Eenzijds gaat het om een lange oost-west lopende zone in het noorden van het projectgebied waar bij het bouwen van een muur het bodemarchief tot op een meter diep zal worden vernietigd en dit waar op kaartmateriaal vanaf 1534 en tot het gebied ingelijfd werd in de abdijtuin, bewoning stond getekend langs de Baudelostraat.

Een tweede zone is gesitueerd in het oosten van het projectgebied waarbij de kaaimuren zullen verlaagd worden en over een ca. 36 m brede en 28 m lange zone het maaiveld 1,5 m zal worden verlaagd om zittrappen te creëren langs de Leie.

Een derde zone is gesitueerd in het zuidwesten van het projectgebied en dit ten oosten van de Baudelokapel. Projecties leren dat in deze zone de kaaimuren kunnen aangesneden worden van wat ooit de Sint-Jansgracht is geweest, één van de gekanaliseerde Leie-armen tussen Steendam en Waterwijk.

Een vierde zone is het aan de oorspronkelijke archeologienota toegevoegde deel van de Baudelokaai waar een gemengd rioolstelsel wordt vervangen door een gescheiden rioolstelsel. Projecties en historisch onderzoek geven aan dat deze 20ste-eeuwse straat is aangelegd door een bouwblok met minimum een 14de-eeuwse oorsprong. Tevens situeerde zich in het verlengde van de Steendam een brug over de Leie voorafgegaan door de Sint-Jorispoort, waarover weinig geweten is.

2.5 Relevante bibliografie

BERKERS, M., DE SMET, G. & STOOPS, G., *Steendam: laatmiddeleeuwse pottenbakkersvondsten*, in: *Archeologisch onderzoek in Gent 2002-2011*, (Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 5), Gent, 2011, p. 151-168.

BOGAERT, C., LANCLUS, K. & VERBEECK, M., *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Stad Gent*, in: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 4NB Z-W*, 1979, Brussel - Gent.

BONCQUET, D. & DEVRIESE, L., *De Gentse Waterwijk. Lokalisatie van de 18de-eeuwse bouwaanvragen met geveltekening*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1995, jg. 19 nr. 3, p. 4-20.

BRUNEEL, B. & BOTHUYNE, B., *De transformaties van de Baudelo-site tussen 1792 en 1830, (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling)*, Gent, 2005.

COLLEN-JANSSENS, J. & VAN WERVEKE, L., *De kerk van de boudelo-abdij te Gent: een bedreigd monument*, Sint-Niklaas, 1993.

DECAVELE, J., DE HERDT, R. & DECORTE, N., *Gent op de wateren en naar de zee*, Antwerpen, 1975.

DE HERDT, R., *Tuinen van Eden, van Keizer Karel tot heden*, Gent, 2000.

DESEIJN G., *Graffiti in de Baudeloo-abdij, (Erfgoedmemo, nr. 48)*, Gent, 2010.

DEVRIESE, L., *De Waterwijk in Gent. De Stad verkavelt het terrein*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1998, jg. 22 nr. 4, p. 23-39.

DEVRIESE, L., *De Waterwijk in Gent. Een 14de-eeuws stadsdeel komt tot stand*, in: *Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent*, Gent, 1999, jg. 23 nr. 1, p. 14-41.

GELAUDE, F., *Gent. Rivierduinen en dekzandruggen, (Erfgoedmemo, nr. 44)*, Gent, 2010.

GYSELING, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen e.a., 1954, p. 77 nr. 471.

HEINS, A., *Le couvent de Baudeloo et de la cour de Herzele quartier du Waterwyck, près de St.Jacques à Gand*, Gent, 1912.

LALEMAN, M.C., DUPONT, G. & STEURBAUT, P., *Kleurrijk: Wynantz & Gent omstreeks 1820*, Gent, 2015.

MICHIELS, M., *Het Prelaatsgebouw van Boudelo, zetel van de handelsschool St. Joris, historisch overzicht 1623-1993*, Gent, 1993.

VAN DER VERRE, L., *Bouwgeschiedenis van de abdij van Baudelo, (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling)*, Gent, 1972.

VAN REMOORTER, O., SCHELLENS, S. & VANOVERBEKE, R., *Archeologische opgraving Gent-Bibliotheekstraat*, (Conceptrapport), Gent, 2016.

VAN REMOORTER, O., SCHELLENS, S. & VANOVERBEKE, R., *Evaluatieverslag Archeologische opgraving Gent, Minnemeers*, Gent, 2015.

www.beeldbankgent.be

www.waterwijk.be

www.onroerenderfgoed.be

www.dov.vlaanderen.be

<http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geo-vlaanderen/cai/>

2.4 Bijlagen

2.4.1. Plannenlijst

projectcode	20171150
plannenlijst	
plannummer	plan 1
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	syntheseplan
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 2
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2015
plannummer	plan 3
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 4
type plan	topografische kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	1981
plannummer	plan 5
type plan	bouwplan
onderwerp plan	grondplan projectzone
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016

plannummer	plan 6
type plan	bouwplan
onderwerp plan	doorsnedes projectzone
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 7
type plan	ontwerpplanplan
onderwerp plan	droge grachten
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 8
type plan	ontwerpplanplan
onderwerp plan	parkafscheiding
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 9
type plan	ontwerpplanplan
onderwerp plan	water- en bufferbekken
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 10
type plan	ontwerpplan
onderwerp plan	nutsleidingen
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 11
type plan	ontwerpplan
onderwerp plan	kaaiverlaging

aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 12
type plan	ontwerpplan
onderwerp plan	riolering
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2017
plannummer	plan 13, 14
type plan	lengteprofielen
onderwerp plan	riolering
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2017
plannummer	plan 15
type plan	tertiair geologische kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2004
plannummer	plan 16
type plan	kwartair geologische kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	onbekend
plannummer	plan 17
type plan	bodemkaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2006

plannummer	plan 18
type plan	overzicht boringen
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 19
type plan	bodemgebruikkaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2001
plannummer	plan 20
type plan	verstoringskaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 21
type plan	reliëfplan
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014
plannummer	plan 22
type plan	digitaal hoogtemodel
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	onbekend
plannummer	plan 23
type plan	alluviale kaart
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied en wijde omgeving
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal

datum	2010
plannummer	plan 24
type plan	hoogteplan
onderwerp plan	locatie onderzoeksgebied
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2017
plannummer	plan 25
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Panoramisch Gezicht op Gent
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1534
plannummer	plan 26
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Horenbault
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1619
plannummer	plan 27
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Hondius
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1641-2016
plannummer	plan 28
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Panoramisch Gezicht op Gent
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1534
plannummer	plan 29
type plan	historische kaart

onderwerp plan	Jacob van Deventer
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	ca. 1560
plannummer	plan 30
type plan	aquarel
onderwerp plan	Lieven Vander Schelden
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1584
plannummer	plan 31
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Goethals
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1796
plannummer	plan 32
type plan	kadasterkaart
onderwerp plan	primitief kadaster
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	analoog
datum	1835-2016
plannummer	plan 33
type plan	historische kaart
onderwerp plan	P. en L. Gérard
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1855
plannummer	plan 34
type plan	historische kaart
onderwerp plan	Compijn en Soenen
aanmaakschaal	onbekend
aanmaakwijze	analoog
datum	1912

plannummer	plan 35
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	archeologische opgravingen speelplaats Ottogracht 4
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 36
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	detail archeologische opgravingen speelplaats Ottogracht 4
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 37
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	archeologische opgravingen
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 38
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	CAI-locaties
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2016
plannummer	plan 39
type plan	kadasterplan
onderwerp plan	synthesepan
aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2017

2.4.2. Fotolijst

projectcode	20171150
fotolijst	
fotonummer	foto 1
type foto	luchtfoto
onderwerp foto	locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	zie schaallat
aanmaakwijze	digitaal
datum	2015
fotonummer	foto 2
type plan	opgravingsfoto
onderwerp foto	speelplaats Ottogracht 4
aanmaakschaal	nvt
aanmaakwijze	digitaal
datum	2014

Thesaurus

Abdijen: Een abdij is een klooster voor mannelijke of vrouwelijke gemeenschappen van religieuze orden, met respectievelijk een abt of een abdis aan het hoofd.

Agentschap: De entiteit die door de Vlaamse Regering belast is met de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering, de beleidsmonitoring en de beleidsevaluatie inzake onroerend erfgoed.

Archeologie: Het bestuderen van overblijfselen en voorwerpen of een ander spoor van menselijk bestaan in het verleden, alsook de bestaansomgeving van de mens, waarvan het behoud en de bestudering bijdragen tot het reconstrueren van de bestaansgeschiedenis van de mensheid en haar relatie tot de natuurlijke omgeving en ten aanzien waarvan opgravingen, ontdekkingen en andere methoden van onderzoek betreffende de mensheid en haar omgeving betekenisvolle bronnen van informatie zijn.

Archeologienota: Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek, met administratieve gegevens, een verslag over de resultaten van het onderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen.

Archeologisch onderzoek: Het gebruik van technieken en methoden waarmee archeologische sites, archeologische zones of delen ervan worden opgespoord en onderzocht met inbegrip van archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen.

Archeologische opgravingen: Een archeologische opgraving is het gebruik van wetenschappelijke methoden en technieken waarmee doelbewust de ondergrondse, aan de oppervlakte of onder water aanwezige archeologische artefacten en archeologische sites worden opgespoord, vrijgelegd en door opgraving worden onderzocht en waarbij de archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten archeologische ensembles vormen.

Archiefonderzoek: Archiefonderzoek omvat onderzoek in een archief (bestaat uit documenten die een bepaalde organisatie, familie en persoon voortbrengt of ontvangt om aan te tonen dat die zijn/haar opdracht goed uitvoert of bepaalde rechten kan laten gelden). In de archeologische wereld heb je meestal archieven van instellingen (overheid, universiteiten) of privé-personen (verzamelaars) die opgravingen hebben verricht en hebben gedocumenteerd. Wordt gebruikt voor [archivalisch onderzoek](#).

Assessment: Een assessment is een geschreven, op feiten en interpretatie gebaseerde, beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering, van een archeologische site of van een collectie vondsten, stalen of sporen, ingezameld of geregistreerd via archeologisch vooronderzoek of via archeologische opgravingen.

Bodem: Het bovenste deel van de aardkorst waarin planten kunnen wortelen, samengesteld uit minerale deeltjes en organisch materiaal, inclusief levende organismen. Een bodem ontstaat uit de verweringsproducten van lokale gesteenten of uit afgezette, losse sedimenten.

Bodemstructuur: aggregatietoestand van organische en minerale deeltjes in een sediment tot grotere aggregaten, bepaald door de soort en intensiteit van de onderlinge verbindingen.

Bureauonderzoek: Bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte bouwkundige of archeologische waarden binnen een

onderzoeksgebied, omvattende de aan- of afwezigheid, de aard en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit ervan.

Centrale Archeologische Inventaris: Databank die archeologische vondstlocaties en indicatoren daartoe in het Vlaams Gewest in kaart brengt en de beschikbare informatie bundelt (afkorting: CAI).

Dekzandruggen: Een dekzandrug is een zandrug overwegend opgebouwd met tijdens de ijstijden (toendrastormen) afgezet dekzand, vaak op de overgang van toenmalige onbegroeide naar begroeide gebieden.

Grachten (infrastructuur): Een gracht (infrastructuur) is een relatief smalle en ondiepe kunstmatige waterloop bestemd voor aan- en afvoer van (oppervlakte)water.

Hekken: Een hek is een afscheiding of omheining met stijlen, regels en spijlen.

Historische studie: Historische studie is de studie van historische bronnen, zoals documenten en historisch kaartmateriaal. Bepaalde relictten kunnen in historische bronnen reeds vermeld zijn en op oude kaarten weergegeven zijn. Dit geeft interessante bijkomende informatie omtrent de vondsten en de bewaringstoestand in die periode.

Kaaimuren: Een kaaimuur is een muur tot bekleding, bevestiging en bescherming van de walkanten van waterlopen, havens en sluiswerken.

Omheiningsmuren: Muren die (een deel van) een domein afbakenen.

Middeleeuwen: Verwijst naar de periode in West-Europa van grofweg de 5de tot de 15de eeuw. De verschillende stijlen die zich tijdens deze periode ontwikkelden kenmerken zich door de evolutie van de Grieks-Romeinse traditie naar een meer christelijke thematiek, door de energieke geest van de Germaanse volken en door de bloeiende nieuwe steden die werden bevolkt door vrije burgers.

Rivierduin: Een rivierduin is een duin(complex) ontstaan in of langs een (voormalige) riviervlakte, gevormd door het verstuiven van zand uit een droogliggende alluviale vlakte.

Stadsomwalling: Een stadsomwalling is het geheel van verdedigingswerken rondom een stad, nl. grachten, wallen, muren, torens, enz..., bedoeld om de stad te beschermen tegen invallen van buitenaf. Tijdens de eerste stadsontwikkelingen bestonden deze stadsomwallingen uit aarden wallen, later werden deze wallen vervangen door stenen muren.

Stadspoorten: Een stadspoort is een versterkte bouwconstructie in een stadsmuur die toegang geeft tot de stad.

Toevalsvondsten: Een toevalsvondst is een onverwachte vondst van roerende of onroerende archaeologica die gedaan wordt aan de oppervlakte, onder de grond of onder water en die niet verbonden is aan een vergunde opgraving of prospectie.